

Výtvarné činnosti dítěte předškolního věku v Montessori mateřské škole

Sára Šošolíková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Sára Šošolíková
Osobní číslo:	H22244
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Výtvarné činnosti dítěte předškolního věku v Montessori mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se Montessori pedagogiky a výtvarných činností v mateřské škole.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vývoje výtvarného projevu dětí předškolního věku a specifik výtvarné výchovy v Montessori mateřských školách.
Zpracování sady výtvarných činností u dětí předškolního věku v Montessori mateřské škole.
Realizace a ověření sady výtvarných činností v Montessori mateřské škole.
Evaluace sady aktivit a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Montessori, M. (2023). *Montessori: Tajuplné dětství* (3. vyd.). Portál.
Sanchez Vegara, M. I. (2019). *Maria Montessori*. Frances Lincoln Children's Books.
Slabá, H. (2020). *Montessori školka: Jak to v ní chodí?* Portál.
Spinelli, P., Carbone, G., & Maugin, M. (2019). *Montessori pro (ne)chápavé: 3-6 let*. Svojtka & Co.
Stadlerová, H., Novotná, P., Ovčáčková, J., Sommerová, M., & Strouhalová, M. (2020). *Uměním tě proměním: Výtvarné činnosti a jejich přínos preprimárnímu vzdělávání*. Masarykova univerzita.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Beáta Deutscherová, MBA**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce teoreticko-aplikačního charakteru se zabývá výtvarnými činnostmi dětí předškolního věku v Montessori mateřské škole. Cílem práce je představit sadu výtvarných činností, které reflektují principy metody Montessori a naplňují požadavky kladené na výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Teoretická část vymezuje charakteristické znaky metody, kterou představila Maria Montessori, a význam výtvarných činností ve výchovně vzdělávacím procesu v mateřských školách. Praktická část představuje sadu výtvarných činností, které vycházejí z principů Montessori a podporují kreativní rozvoj dítěte. Sada byla ověřena v prostředí mateřské školy Montessori s heterogenní skupinou dětí. Evaluace činností je strukturovaná v podobě vlastní reflexe a hodnocení nezávislého odborníka z praxe. Praktickou část zakončuje doporučení pro praxi, které vzešlo z výsledků evaluace.

Klíčová slova: metoda Montessori, Montessori principy, Montessoriovská škola, dětský výtvarný projev, výtvarné činnosti

ABSTRACT

The theoretical-application bachelor thesis deals with the art activities of preschool children in a Montessori kindergarten. The aim of the thesis is to present a set of art activities that reflect the principles of the Montessori method and meet the requirements set for art activities in preschool education. The theoretical part defines the key features of the method introduced by Maria Montessori and the importance of art activities in the educational process in kindergartens. The practical part presents a set of art activities based on Montessori principles and supporting the creative development of the child. The set has been tested in a Montessori kindergarten environment with a heterogeneous group of children. The evaluation of the activities is structured as both self-reflection and assessment by an external specialist. The practical part concludes with recommendations for practice based on the evaluation results.

Keywords: Montessori method, Montessori principles, Montessori school, children's art expression, art activities

Ráda bych poděkovala své vedoucí PhDr. Beátě Deutscherové, MBA za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup. Děkuji také své rodině a příteli za podporu během celého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 MONTESSORI PŘÍSTUP V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.1 MARIA MONTESSORI	13
1.2 ZÁKLADNÍ PRINCIPY MONTESSORI PŘÍSTUPU	14
1.3 OBLASTI UČENÍ Z HLEDISKA METODY MONTESSORI	17
1.4 UČITEL V MONTESSORI PROSTŘEDÍ	19
1.5 MONTESSORI MATEŘSKÁ ŠKOLA	21
2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI JAKO SOUČÁST VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	24
2.1 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V KONTEXTU RVP PV	25
2.2 PŘÍSTUP UČITELE K VÝTVARNÝM ČINNOSTEM DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	26
2.3 VÝTVARNÉ TECHNIKY VYUŽÍVANÉ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	28
2.4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU Z POHLEDU METODY MONTESSORI	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 REALIZACE SADY VÝTVARNÝCH AKTIVIT V MONTESSORI MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	34
3.1 CHARAKTERISTIKA REALIZACE SADY AKTIVIT	34
3.2 CHARAKTERISTIKA SADY AKTIVIT.....	36
3.2.1 Aktivita č. 1: Malba rukou	38
3.2.2 Aktivita č. 2: Malba solným roztokem	41
3.2.3 Aktivita č. 3: Výroba štětce	45
3.2.4 Aktivita č. 4: Pískování	48
3.2.5 Aktivita č. 5: Frotáž kůry stromu	51
3.2.6 Aktivita č. 6: Zapouštění krepového papíru	53
3.2.7 Aktivita č. 7: Výroba razítek z brambor.....	55
4 EVALUACE SADY AKTIVIT.....	59
4.1 EVALUACE SADY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ.....	60
4.2 KOMPARACE VLASTNÍ REFLEXE A EVALUACE OD NEZÁVISLÉHO ODBORNÍKA Z PRAXE.....	78
5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL.....	80
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
SEZNAM OBRÁZKŮ	87
SEZNAM TABULEK.....	88

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	89
SEZNAM PŘÍLOH	90

ÚVOD

Výtvarné činnosti představují přirozenou součást života dítěte předškolního věku. Umožňují mu vyjádřit své prožitky, emoce a myšlenky způsobem, který odpovídá jeho vývojové úrovni. Výtvarný projev dítěte tak není pouze estetickým výstupem, ale významným prostředkem komunikace a poznávání okolního světa. V mateřských školách sehrávají výtvarné činnosti důležitou roli nejen v oblasti podpory kreativity a motoriky, ale také v naplňování cílů stanovených Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

V posledních letech se v předškolním vzdělávání stále častěji uplatňují alternativní pedagogické směry. Jedním z nejrozšířenějších je přístup Marie Montessori, který zdůrazňuje například individualitu dítěte, svobodu volby, smyslové vnímání a práci v připraveném prostředí. Tato pedagogika chápe dítě jako aktivního tvůrce vlastního učení a klade důraz na jeho samostatnost a zodpovědnost. Výtvarné činnosti v Montessori mateřské škole jsou v tomto kontextu chápány jako proces, který dítě podporuje v přirozeném rozvoji a sebevyjádření.

Cílem této bakalářské práce je vytvořit sadu výtvarných činností, které vycházejí z principů Montessori pedagogiky a jsou určeny pro děti předškolního věku. Práce má teoreticko-aplikační charakter a je rozdělena do dvou hlavních částí.

Teoretická část se nejprve věnuje samotnému přístupu Marie Montessori. Popisuje život autorky metody, její klíčové principy a roli učitele v Montessori prostředí. Dále se zaměřuje na výtvarné činnosti jako součást výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole, včetně jejich vymezení v kontextu rámcového vzdělávacího programu, vhodných přístupů učitele, přehledu výtvarných technik a specifik výtvarného projevu dítěte předškolního věku z pohledu metody Montessori.

Praktická část představuje konkrétní sadu sedmi výtvarných činností, které byly navrženy s ohledem na principy Montessori a následně realizovány v Montessori mateřské škole s heterogenní skupinou dětí. Každá aktivita je podrobně popsána z hlediska cílů, použitých pomůcek, průběhu i výtvarné techniky. Následuje evaluace jednotlivých činností, která zahrnuje jak vlastní reflexi, tak hodnocení ze strany nezávislého odborníka z praxe. Na základě získaných poznatků jsou v závěru praktické části formulována doporučení pro pedagogickou praxi, která mohou posloužit jako inspirace pro učitele mateřských škol, které zaujal nebo již využívají Montessori přístup.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 MONTESSORI PŘÍSTUP V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

První kapitola této bakalářské práce představuje pedagogický přístup Montessori. Tvoří teoretický základ, který je nezbytný pro lepší pochopení praktické části práce, zaměřené na výtvarné činnosti v Montessori mateřské škole.

Alternativní pedagogické směry představují v současné době významnou součást předškolního vzdělávání. Jedním z nejrozšířenějších je právě přístup Montessori, který na počátku 20. století představila italská lékařka Maria Montessori (Šmídová, 2018). V následujících kapitolách si podrobněji představíme, kdo stojí za myšlenkami tohoto přístupu. Zdůrazníme, jaké principy přístup zastává, a jak pohlíží na vzdělávací obsah nebo na roli učitele. V neposlední řadě také představíme charakteristické znaky mateřské školy, která staví na principech Montessori filozofie.

1.1 Maria Montessori

Maria Montessori se narodila 31. srpna roku 1870 v italském městě Chiravalle (Sanchez Vegara, 2019). Její otec Alessandro, pracoval jako účetní a matka Renilde Stoppani byla velmi vzdělanou ženou. Právě ona vštěpovala Marii hodnoty, které zdůrazňovaly pomoc druhým a pracovitost. Již jako malá byla tedy zvyklá pomáhat dětem s postižením nebo chudým lidem. Kvůli otcově zaměstnání se rodina v roce 1875 přestěhovala do Říma, kde Maria nastoupila na základní školu (Kramer, 2017).

Vzdělávání v té době bylo poměrně razantně rozděleno na mužské a ženské studijní obory. Tehdejší názory zdůrazňovaly, že vědecké směry ženám nepřísluší (Sanchez Vegara, 2019). I samotní rodiče Marie se ji snažili přesvědčit o tom, aby se vydala cestou pedagogiky, což byl jeden z mála oborů, který byl ženám dostupný. Maria však tyto společenské normy neuposlechla a začala studovat matematiku, fyziku a přírodní vědy (Kramer, 2017). Později se rozhodla pro studium medicíny, které jí zpočátku nebylo umožněno, ale ona se svých snů nevzdala. Díky své vytrvalosti se nakonec stala první ženou v Itálii přijatou ke studiu lékařství, které úspěšně absolvovala v roce 1896 na Římské univerzitě (Montessori, 2023).

Po dokončení studia lékařství dostala Maria pracovní nabídku v nemocnici, kde se věnovala pacientům z chudých poměrů, kterými byly především děti (Sanchez Vegara, 2019). Využila také příležitosti, zapojit se do výzkumného programu na psychiatrické klinice, kde pracovala s duševně nemocnými dětmi. Během jedné z návštěv v dětském ústavu ji zaujalo, jak děti v prázdných chladných místnostech nacházely zábavu

ve sbírání drobků z podlahy. Uvědomila si, jak tyto děti toužily po stimulaci smyslů a jak tento stav přispíval k jejich deprivaci (Kramer, 2017). V roce 1899 se začala Maria Montessori věnovat problematice výchovy a vzdělávání dětí s postižením (Montessori, 2023). Postupně přicházela na metody, které začaly přinášet pozoruhodně dobré výsledky. Tyto metody začala aktivně praktikovat v roce 1907, kdy založila Dům dětí v Římě, který byl určen pro opuštěné děti předškolního věku (Zelinková, 1997). Napsala několik knih, které představují její myšlenky z oblasti pedagogiky a psychologie. Představuje v nich systém vzdělávání, který vytvořila. Vedla také kurzy pro učitele v několika zemích světa (Montessori, 2023). Své myšlenky předávala zejména v Indii, kam kvůli 2. světové válce odešla. Po válce se vrátila zpět do Evropy, kde se nadále věnovala šíření své filozofie (Zelinková, 1997).

Maria Montessori zemřela v nizozemském městě Noordwijk, 6. května roku 1952. Zanechala za sebou revoluční myšlenky, které jsou v současné době využívány po celém světě (Montessori, 2023).

1.2 Základní principy Montessori přístupu

„Pomoz mi, abych to dokázal sám“ (Šmídová, 2018, s. 10). Tato myšlenka vystihuje pedagogický přístup, který formulovala Maria Montessori. Její motivací byl nesouhlas s dosavadním systémem vzdělávání dětí. Ten se vyznačoval převážně pasivním osvojováním vědomostí nebo dominantním postavením učitelů a vychovatelů, jejichž úkolem bylo převážně zajišťovat disciplínu pomocí autoritativních metod (Šmídová, 2018).

Montessori se rozhodla sestavit takovou koncepci, která by upřednostňovala zájmy dítěte. Kladla důraz na jeho individuální potřeby, smyslové vnímání nebo svobodnou volbu. Učitel by dle ní, měl dítě nenápadně vést, nikoliv mu činnosti přikazovat. Podstatou této koncepce je také přijetí odpovědnosti za vlastní rozhodnutí, klid, láska, vzájemná pomoc a spolupráce (Hillebrandová, 2020). Dítěti by také mělo být vytvořeno připravené prostředí, které mu poskytne pocit bezpečí, stability a podpory. Důraz je kladen mimo jiné na senzitivní období dítěte, princip vlastní kontroly chyb při práci, izolaci jedné vlastnosti při činnosti dítěte nebo na učení skrze vlastní prožitek (Šmídová, 2018). Montessori přístup k výchově a vzdělávání dětí s sebou tedy přináší řadu specifických principů. V následujících bodech jsou podrobně popsány principy, ze kterých vycházejí výtvarné činnosti v praktické části této práce.

Řád

Obecně můžeme říci, že potřeba řádu a struktury vychází z přirozeného lidského mechanismu organizace vnímání světa. Tato potřeba celoživotně ovlivňuje život a chování jedinců (Slabá, 2020). Dítě rozvíjí již vrozenou potřebu řádu prostřednictvím interakcí s okolním světem. Pokud dojde k narušení tohoto procesu, může nastat negativní emocionální reakce, která se projevuje například silným vztekem. Taková reakce však ustupuje právě v momentě, kdy je dítěti odstraněn rušivý podnět a navrácen jeho vnitřní řád (Montessori, 2017). U dětí předškolního věku je nastavení řádu velmi důležité. Pomáhá jim v časoprostorové orientaci, samostatnosti, denních rutinách, dává jim pocit bezpečí a jistoty. „*Přes vnější řád a strukturu se děti dostávají k vnitřnímu řádu*“ (Slabá, 2020, s. 28). Vnější řád může dle Slabé (2020) znamenat mnoho různých denních aktivit a rituálů, jako například to, že dítě ví, kam uložit boty nebo kam uklidit talíř. Dítě si tak buduje jisté mapy prostředí, díky kterým nabývá pocitu jistoty a nachází tak svůj vnitřní řád (Montessori ČR, n.d.b). Montessori přístup tedy klade důraz na časový řád, rutiny, či uspořádané prostředí. S uspořádaným prostředím souvisí uložení pomůcek nebo organizace domácnosti. Dále je součástí společenský řád, do kterého spadají pravidla a dodržování společenských norem (Slabá, 2020).

Svoboda a zodpovědnost

„*Marie Montessori věřila, že každé dítě má svého vnitřního učitele, který přesně ví, jak se krok po kroku rozvíjet podle vnitřního plánu*“ (Slabá, 2020, s. 20). Svoboda bývá Montessori přístupu často vytýkána. Mylná představa spočívá v domněnce, že chybějící přísná kontrola vede k nekontrolovatelnému chování a chaosu. Ve skutečnosti ale Montessori přístup klade důraz jak na svobodu, tak na s ní související zodpovědnost (Hillebrandová, 2020).

Svoboda dítěte znamená dělat rozhodnutí s vědomím jejich důsledků. V praxi si to můžeme představit například jako svobodnou volbu aktivit nebo místa pro práci v připraveném prostředí. Učitel tedy spoléhá na důvěru v přirozený proces učení dítěte. Tento přístup podporuje seberegulaci a schopnost rozhodování se (Slabá, 2020).

Jak bylo zmíněno, se svobodou se pojí zodpovědnost. Je podstatné nastavit hranice, pravidla a řád. To připadá roli pedagogů, kteří tyto situace pomáhají dětem nastavit a zvládat. Dítě následně prostřednictvím vlastní zkušenosti poznává důsledky svých rozhodnutí, čímž si osvojuje odpovědnost a formuje svou vnitřní disciplínu. Je však podstatné brát v potaz to,

že se nejedná o okamžitý proces. Zodpovědnost a disciplína jsou u dítěte ve vývojovém stádiu, tudíž je získávají postupně s rostoucí mírou zkušeností (Hillebrandová, 2020).

Připravené prostředí

Montessori přístup považuje připravené prostředí jako klíčový prvek, který umožňuje dětem přirozený rozvoj (Hillebrandová, 2020). Vychází z předpokladu, že se dítě učí především díky smyslovému vnímání a aktivnímu zapojení v prostředí, které je uzpůsobeno jeho vývojovým stádiím. Připravené prostředí tedy propojuje dítě s okolním světem (Slabá, 2020). Toto prostředí bývá rozděleno do zón, které odpovídají učebním oblastem Montessori. Tyto zóny obvykle obsahují nízký, otevřený nábytek, který je uspořádán tak, aby vytvářel útulné koutky. Tyto koutky bývají dále doplněny o pracovní stoly s židlí, určené pouze pro jedno dítě, čímž je podporována individuální práce dítěte a minimalizují se jiné rušivé elementy. Důležitým prvkem tohoto prostředí je také vymezení místa pro odpočinek a pracovních zón. K tomuto rozčlenění jsou využívány malé koberce, které dětem slouží k práci na zemi a určují tak jejich ohraničené bezpečné místo pro plnohodnotnou práci (Hillebrandová, 2020). Lze tedy konstatovat, že připravené prostředí v Montessori je chápáno jako bezpečný systém, který dětem umožňuje volně se pohybovat, rozhodovat se o svých aktivitách a učit se vlastním tempem (Slabá, 2020).

Práce s pomůckami

Součástí připraveného prostředí jsou také didaktické pomůcky, které na základě dlouhého zkoumání představila Maria Montessori. Jedná se o specificky navržený materiál, který je rozdělený podle učebních oblastí Montessori. Jednotlivé pomůcky jsou navrženy tak, aby respektovaly individuální potřeby dětí a dávaly jim dostatek podnětů k aktivnímu objevování a učení (Slabá, 2020). Jsou charakteristické svými vlastnostmi, kterými disponuje každá z pomůcek. Jednou z těchto vlastností je kontrola chyb, která umožňuje dítěti samostatně přijít na chybu a opravit ji. Dále jsou pomůcky charakteristické svou estetičností. Dítě přímo vyzývají k jejich zkoumání a používání. Montessori pomůcky jsou různě barevné či vyrobené z poutavých materiálů a textur. Další specifickou vlastností Montessori materiálu je činorodost. Pomůcky musí nabídnout dítěti takovou činnost, která ho dostatečně zaujme. Nesetkáme se tedy s materiálem, který by dítě objevovalo pouze vizuálně, ale vždy má možnost s předmětem manipulovat, rozkládat ho nebo s ním opakovaně pracovat. Didaktické pomůcky v Montessori prostředí mají také své limity a hranice. Dítěti je k dispozici pouze takové množství materiálu, které nevytváří chaos a nepřetěžuje jeho mysl (Montessori, 2018).

Soustředění a klidné prostředí

Dítě potřebuje klidné a nerušené prostředí, aby se mohlo soustředit na svou činnost. Prostředí by nemělo obsahovat žádné rušivé a rozptylující elementy. Zajišťování klidného prostředí má na starosti učitel. Dohlíží na to, aby koncentrace dítěte nebyla nijak narušena. Volí takový komunikační styl, který není hlučný, zpomaluje své pohyby a vytváří celkově klidnou atmosféru třídy. Takové chování může vést k tomu, že nastane klid i mezi dětmi. V metodě Montessori bývají také často realizovány aktivity zaměřené na nácvik ticha. Může jít o chůzi po elipse nebo pozorování přírody (Hillebrandová, 2020). Klidné a tiché prostředí přispívá k tomu, že se dítě dokáže lépe soustředit na činnost. Soustředění považuje Montessori přístup za stav, který je výsledkem dětské zvědavosti a objevování. Tento stav by neměl být narušován žádnými vjemy z okolí. Až samo dítě uzná, kdy tento stav ukončí (Slabá, 2020). Proces soustředění dítěte můžeme rozdělit do tří fází. První fází je tzv. přípravný stupeň. Ten se vyznačuje neklidem a hledáním vhodné aktivity. Ve druhém stupni nastává fáze hluboké práce, kdy dítě věnuje veškerou svou pozornost na vybranou činnost a osvojuje si nové poznatky. Ve třetí fázi dochází ke zklidnění. To nastává po ukončení dané činnosti. Dítě se uvolňuje a reflektuje svou získanou zkušenost (Zelinková, 1997).

1.3 Oblasti učení z hlediska metody Montessori

Tato část práce se věnuje učebním oblastem, které definovala Maria Montessori. Konkrétně se jedná o pět hlavních celků. Těmi jsou smyslová a jazyková výchova, matematika, oblast praktického života a poznávání světa. Každá z uvedených oblastí je součástí kurikula montessoriovských mateřských škol. Podle tohoto rozčlenění jsou uspořádány také didaktické pomůcky, které jsou specificky navrženy pro tyto jednotlivé celky (Slabá, 2020).

Oblast *praktického života* považuje přístup Montessori za základní složku výchovně vzdělávacího procesu, jelikož poskytuje dítěti nezbytné dovednosti pro jeho každodenní fungování (Hillebrandová, 2020). Šmídová (2018) a Hillebrandová (2020) uvádějí, že mezi základní praktické dovednosti patří aktivity zaměřené na sebeobsluhu (např. oblékání, hygiena či stolování), péči o prostředí (např. úklid, péče o rostliny) nebo manipulaci s předměty (např. zamykání, přelévání). Charakteristickou didaktickou pomůckou pro nácvik praktických dovedností jsou například zapínací rámy. Děti se na nich učí zapínat knoflíky a zipy, vázat mašle nebo pracovat s háčky. Dle Montessori (2017) spadá do oblasti praktického života také nácvik sociálních dovedností, kam řadíme například osvojování si základních pravidel mezilidské komunikace a společenského chování.

Další oblastí učení v Montessori přístupu je *smyslová výchova*. Ta vychází z předpokladu, že dítě již od narození instinktivně vnímá podněty ze svého okolí prostřednictvím smyslů. Metoda Montessori využívá smyslové materiály k rozvoji mnoha oblastí. Zakládá si na tom, aby jednotlivé činnosti byly zaměřeny na jednu smyslovou vlastnost, např. velikost, barva, tvar (Hillebrandová, 2020). Díky tomu se dítě postupně učí určovat rozdíly mezi objekty. Tento proces podporuje nejen smyslové vnímání, ale také logické myšlení (Montessori, 2017). V připraveném Montessori prostředí se setkáme s pomůckami, které jsou zaměřené na hmatové vnímání (např. hmatové destičky), sluchové vnímání (např. zvonky, hudební nástroje), na určování barev (např. barevné destičky) nebo na porovnávání tvarů a velikostí (např. růžová věž, hnědé schody, dřevěné tyče) (Šmídová, 2018).

Za další důležitou oblast učení považuje Montessori přístup *matematiku*. (Slabá, 2020). Dle Hillebrandové (2020) si děti zprvu osvojují matematické dovednosti při manipulaci s konkrétními objekty a až následně přecházejí k abstraktním symbolům. Didaktické materiály jsou tedy koncipovány tak, aby podporovaly získávání matematických dovedností prostřednictvím vlastní smyslové zkušenosti a zároveň respektovaly vývojová stadia dětí. Pomůcky jim pomáhají vnímat matematické jevy vizuálně nebo hmatem (Hillebrandová, 2020). V Montessori prostředí se setkáváme s pomůckami jako jsou číselné tyče nebo barevné korálky, díky kterým se děti učí číselnou řadu od 1 do 10, nebo smrkové hmatové číslice, které je seznamují s číslicemi za pomoci hmatového vnímání. (Montessori, 2017).

Taktéž *jazyková výchova* je základní oblastí učení dle metody Montessori. Období předškolního věku se vyznačuje intenzivním zájmem dítěte o objevování jazyka, písmen, čtení a psaní (Hillebrandová, 2020). Toto osvojování probíhá dle Montessori přístupu skrze přirozenou interakci dítěte s okolím a didaktické pomůcky v tomto případě hrají pouze doplňkovou roli. Dítě rozvíjí mluvenou řeč tak, že je vystaveno bohatému a spisovnému jazyku. Je tedy důležité, aby se setkávalo s pravidelnými rozhovory, četbou nebo vyprávěním příběhů. V rámci tohoto přístupu jsou děti vedeny k tomu, aby vyjadřovaly své pocity a efektivně komunikovaly. V montessoriovských školách jim k tomu napomáhá také interakce s ostatními ve věkově smíšených třídách, kdy vnímají různé komunikační styly a případně si je osvojují (Slabá, 2020). I v této oblasti bývají využívány specifické didaktické pomůcky. Montessori (2017) uvádí například smrková hmatová písmena, díky kterým se děti pomocí hmatového vnímání seznamují s psacími písmeny.

Dále kovové vkládací tvary, které děti obkreslují a seznamují se tak s držetím tužky a manipulací s ní, nebo pohyblivá abeceda, která slouží k seznamování se s jednotlivými písmeny či ke skládání jednoduchých slov. Celý proces učení je koncipován tak, aby dítě hledalo souvislosti mezi zvukovou stránkou řeči a grafickými symboly. Jazyková oblast vyžaduje respektování individuálního tempa dítěte, podporování jeho přirozené zvědavosti, opakování a propojení jazyka s praktickými zkušenostmi (Hillebrandová, 2020).

Poslední oblastí, na kterou se v této části zaměříme, je oblast *Poznáváme svět*. Ta je klíčovým prvkem tohoto přístupu, jelikož propojuje vzdělávací obsah s reálným životem. Je také předstupněm tzv. Kosmické výchovy, která bývá součástí Montessori přístupu v rámci základního vzdělávání. Podstatou této oblasti je, aby dítě poznávalo svět prostřednictvím přímého kontaktu s ním (Hillebrandová, 2020). Dle pojetí Montessori spadá do této oblasti hned několik témat z oblasti přírodovědného vzdělávání, historie, vědy, techniky, zeměpisu, umění, hudby či společenských témat. Toto propojení několika témat do jedné oblasti umožňuje dítěti pochopit jejich vzájemné propojení a lépe porozumět okolnímu světu (Šmídová, 2018). Efektivní poznávání světa vyžaduje, stejně jako v ostatních učebních oblastech, připravené podnětné prostředí. Ve venkovních prostorech se děti učí například prostřednictvím péče o zahradu, pozorování živých organismů nebo jiných badatelských činností. Ve vnitřních prostorech se věnují široké škále aktivit a využívají didaktické pomůcky, které rozvíjí tuto oblast. Mezi ně patří mikroskopy, encyklopedie, mapy států či kontinentů, botanické modely a další nástroje (Hillebrandová, 2020). Mezi často realizované aktivity patří také práce s literaturou, experimenty, výlety do přírody, navštěvování kulturních akcí, výtvarné nebo hudební aktivity (Šmídová, 2018). Oblast *Poznáváme svět* je velmi komplexním systémem, který propojuje mnoho různých oblastí a utváří tak ucelenou představu o světě (Slabá, 2020).

1.4 Učitel v Montessori prostředí

Dle Montessori (2017, s.164) je učitel v mateřské škole „*bezpečným spolehlivým průvodcem na cestě životem, nepopohání ho, ani nezdržuje*“. Na základě předložené definice můžeme usuzovat, že učitel je v Montessori prostředí vnímán především jako osoba, která dítě doprovází na cestě učení a objevováním světa kolem sebe. V tomto přístupu se role učitele liší od tradičního pojetí pedagoga. Jeho hlavním úkolem není předávat dítěti již hotové poznatky, ale pomáhat mu v samotném osvojování si dovedností a znalostí prostřednictvím vlastního prožitku (Montessori, 2018).

Důležitou vlastností, kterou by měl disponovat každý Montessori průvodce, je rozpoznání pravého okamžiku, kdy dítěti nabídnout prostor pro vlastní aktivitu a kdy naopak nabídnout pomoc. Učitel se tedy musí naučit být perfektním pozorovatelem, který se dokáže přizpůsobit potřebám každého dítěte a zároveň ho dokáže inspirovat. Měl by také disponovat schopností rozpoznat, kdy dítě ztrácí zájem a umožnit mu přechod k jiné aktivitě (Montessori, 2018).

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, jedním ze základních principů přístupu Montessori je připravené prostředí. Právě na jeho vytvoření má velký podíl právě učitel. Dbá na to, aby bylo vytvořeno prostředí, které je nejen esteticky přitažlivé, ale také funkční a přizpůsobené vývojovým stádiím dětí (Montessori, 2017).

Dospělý svým chováním a přístupem nastavuje dítěti vzory, které dítě aktivně přijímá a později aplikuje. Stává se tak vzorem nejen v oblasti komunikace, ale i ve způsobu řešení problémů a jednání s okolím. Z tohoto důvodu potřebuje Montessori pedagog nejen odborné znalosti, ale také vysokou míru osobní zralosti a vnitřní rovnováhy (Montessori, 2017). Očekává se od něj, že bude neustále pracovat jak na rozvoji odborných kompetencí, tak na osobním růstu (Slabá, 2020). V oblasti odborné připravenosti Montessori průvodců, v dnešní době napomáhá Společnost Montessori, o.s., která je v České republice zastřešující organizací Montessori iniciativy. Každoročně pořádá několik vzdělávacích kurzů, v rámci kterých předává teoretické i praktické prvky Montessori přístupu (Šmelová & Prášilová, 2018).

Montessori pedagog je také osobou, která by měla být schopná přistupovat k dětem s respektem a pokorou. Učitel by měl disponovat laskavým, pozitivním a klidným přístupem. Měl by umět ovládat své emoce, aby svým chováním nijak nenarušoval koncentraci dítěte (Slabá, 2020).

Významným úkolem učitele v Montessori je také podpora samostatnosti dítěte při řešení problémů a překonávání překážek. Učitel poskytuje dítěti dostatek příležitostí učit se skrze vlastní zkušenost. Umožňuje mu aktivně objevovat a zároveň chybovat bez toho, aby bylo za chyby negativně hodnoceno. Chyba je v celém procesu totiž chápána jako součást učení (Montessori, 2018).

Obecně tedy můžeme říci, že přístup Montessori klade na pedagogy vysoké nároky, které zahrnují nejen odbornou připravenost a schopnost vytvořit vhodné podnětné prostředí, ale také osobní kvality a neustálou ochotu učit se a rozvíjet (Montessori, 2017).

1.5 Montessori mateřská škola

Montessori mateřská škola je instituce, která se řídí principy pedagogického směru Marie Montessori (Slabá, 2020). V České republice i v Evropě nalezneme hned několik institucí, které poskytují předškolní vzdělávání postavené na principech Montessori. Šmelová a Prášilová (2018) uvádějí, že v dnešní době tento typ mateřských škol disponuje vlastními školními vzdělávacími programy, klade důraz na výuku cizích jazyků a pořádá vzdělávací kurzy jak pro učitele, tak rodiče, kteří projeví zájem o Montessori filozofii.

V následujících částech kapitoly si podrobněji představíme, jak se tato síť alternativních mateřských škol začala rozšiřovat v České republice a popíšeme si základní specifika, kterými se tyto školy vyznačují.

Historie Montessori mateřských škol v ČR

Myšlenky Marie Montessori se do České republiky rozhodla šířit psycholožka Jitka Brunclíková, která působila na dětské psychiatrické klinice. V 90. letech minulého století byl v mateřských školách praktikován především direktivní a ideologický přístup k výchově a vzdělávání dětí, který podle ní pouze potlačoval dětskou kreativitu a spontánní rozvoj. Rok 1989 byl pro tuto ženu však příležitostí pro změnu (Montessori ČR, 2018). „*Věřila jsem, že pedagogové i veřejnost ocení přednosti Montessori vzdělávacího systému*“ (Montessori ČR, 2018, s. 7). V roce 1997 uspořádala v České republice první vzdělávací Montessori kurz, který byl veden lektorkami z USA. Téhož roku byla poprvé do programu Montessori zařazena Mateřská škola v Jablonci nad Nisou. V následujícím roce se přidaly také mateřské školy v Kladně nebo v Praze. Síť mateřských škol praktikující Montessori pedagogiku se tak postupně rozrůstala (Montessori ČR, 2016). Dle údajů Společnosti Montessori ČR (n.d.a) se na území České republiky aktuálně nachází 124 zařízení pro děti od 3 do 6 let fungujících na principech Montessori.

Denní řád

„*Denní řád je velmi důležitý. Všem lidem řád usnadňuje orientaci v prostoru i čase, ale dětem obzvláště*“ (Slabá, 2020, s. 142). Řád je jedním ze základních principů Montessori pedagogiky, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách. Pochopitelně hraje klíčovou roli ve všech mateřských školách, jak v těch alternativních, tak v tradičních. Denní řád v Montessori mateřských školách má však několik specifík, které jsou pro tento typ škol typické.

Prvním specifikem tohoto typu škol je samotný ranní příchod dětí do třídy. Rodiče mají pro příchod vymezený kratší čas. Své děti tedy dovádí do tříd v rozmezí maximálně jedné hodiny. Rodiče by také měli mít jasně určeno, kam mohou vstoupit a kde už je prostor vymezen pouze pro děti. V praxi to může tedy vypadat tak, že rodič doprovodí dítě do šatny, rozloučí se a poté již dítě přechází do třídy samo. Dítě je tímto učeno k psychické nezávislosti a schopnosti odloučení se (Slabá, 2020).

Charakteristika skupiny dětí

V Montessori mateřských školách nalezneme pouze věkově heterogenní třídy. Počet dětí na jednu třídu je individuální, dle možností konkrétní mateřské školy. Obvykle se však jedná zhruba o 25 dětí na jednu třídu. Tato věková rozmanitost podporuje vzájemné učení a spolupráci, kdy starší děti pomáhají mladším a mladší děti se učí od starších (Slabá, 2020).

Pracovní cyklus

Montessori mateřská škola je specifická svými pracovními cykly. První pracovní cyklus začíná dětem hned po příchodu do třídy. Obvykle ho začínají různými rituály, jako je podání si ruky s učitelkou. První pracovní cyklus trvá přibližně 3 hodiny. Děti si samy volí činnosti na základě jejich individuálních potřeb a zájmů. V tomto časovém úseku tedy obvykle pracují s pomůckami, prohlížejí si knihy, zpívají, malují nebo svačí. Na všechny tyto aktivity by měla dohlížet učitelka třídy, která dětem poskytuje v případě potřeby prezentaci práce s konkrétní pomůckou či jinak reaguje na aktuální potřeby třídy. Po tomto pracovním cyklu se děti obvykle přesouvají k obědu, po kterém následuje druhý pracovní cyklus. Ten probíhá obdobně jako ten dopolední. Tyto pracovní cykly se mohou mírně lišit podle konkrétní mateřské školy. Mají však společné to, že by neměly být nijak narušovány žádnými externími aktivitami, jako například kroužky či lekcemi cizích jazyků (Slabá, 2020).

Skupinové aktivity a komunitní kruhy

V Montessori mateřských školách jsou skupinové aktivity a komunitní kruhy realizovány s ohledem na individuální potřeby dětí. Na rozdíl od tradičních mateřských škol, kde jsou tyto aktivity běžné, Montessori přístup preferuje individuální pozdravy a volbu činností podle vlastního plánu dítěte. Neznačená to však, že se se skupinovými aktivitami či komunitním kruhem v tomto typu škol nesetkáme. Pokud se ale učitel rozhodne tyto činnosti realizovat, měl by tak učinit na konci pracovního cyklu (Slabá, 2020).

Pro tento typ mateřských škol je také typická elipsa, která bývá namalována na koberci. Ta dle principů Montessori neslouží pro sezení a společné komunitní kruhy, ale pro

pohybové aktivity. Obvykle tedy slouží k nácviku koordinace, rovnováhy a správného držení těla (Slabá, 2020).

Uspořádání třídy v Montessori mateřské škole

Třídy v Montessori mateřských školách bývají uzpůsobeny dle Montessori principů. Jak již bylo zmíněno v části o připraveném prostředí, třídy disponují takovým vybavením, které odpovídá vývojovým stádiím a individuálním potřebám dětí. Třídy jsou vybaveny otevřeným nábytkem a pomůckami, ke kterým děti mají neomezený přístup. Nachází se zde prostor s vyznačenou elipsou a specificky zaměřené koutky. Konkrétně se jedná o svačinový, úklidový, odpočinkový nebo pracovní koutek. Součástí prostoru by měly být také živé rostliny či drobná zvířata, o které děti pečují. Samozřejmostí je zázemí určené k hygieně. Na základě předchozích kapitol můžeme říci, že veškerý prostor je uzpůsoben tak, aby podporoval samostatnost dětí a jejich přirozený rozvoj (Slabá, 2020).

2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI JAKO SOUČÁST VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Výtvarný projev je přirozenou součástí života každého dítěte (Plevová a Pugnerová, 2022). Na to poukazuje i fakt, že záznamy o výtvarném vyjadřování v podobě nástěnných maleb jsou dochovány již z období starší doby kamenné (Vágnerová, 2017). Pro dítě představuje výtvarné vyjádření způsob, kterým reflektuje své prožitky, emoce i jeho celkový vývoj (Stadlerová, 2011). Jedná se také o specifickou formu řeči, díky které může dítě vyjádřit jeho pocity, myšlenky nebo zkušenosti způsobem, který je mu přirozený (Vágnerová, 2017). Zároveň slouží jako diagnostický prostředek, který nám dospělým může pomoci odhalit problémy, které dítě prožívá. V neposlední řadě má výtvarné vyjádření také terapeutický účinek. Pro dítě představuje činnost, která je podobná hře, tudíž je mu přirozená a motivuje ho k objevování okolního světa. (Stadlerová a kol., 2020; Uždil, 2002). Jak tedy vyplývá z výše uvedeného, výtvarný projev dítěte je přirozenou a velmi podstatnou součástí jeho života. Z toho důvodu je do prostředí mateřské školy začleňován v podobě výtvarných činností.

Pro upřesnění je podstatné vysvětlit dva základní pojmy, které se v rámci výchovně vzdělávacího prostředí využívají. Pojem výtvarná výchova je součástí všech stupňů školské soustavy. Představuje dlouhodobý proces, který si klade za cíl záměrně působit na žáka či dítě prostřednictvím výtvarných prostředků. Jedná se o komplexní proces, který má stanoveny dlouhodobé cíle i vzdělávací obsah. Naproti tomu výtvarné činnosti představují praktickou rovinu výtvarné výchovy. Realizují se prostřednictvím specifických aktivit, jejichž cílem je naplnit stanovený obsah výtvarné výchovy. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že význam těchto pojmů není totožný (Hazuková, 2011).

V mateřské škole mají výtvarné činnosti své podstatné místo. Záleží však na tom, jak k nim přistupuje konkrétní učitel či instituce (Hazuková, 2011). Obecně můžeme říci, že jimi mateřské školy podporují učení skrze vlastní zkušenost, které je pro dítě zároveň zábavnou aktivitou. Díky výtvarným činnostem dochází také k naplnění oblastí, které stanovuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Z toho vyplývá, že výtvarné činnosti v mateřských školách jsou prostředkem pro naplnění stanovených cílů celého výchovně vzdělávacího procesu (Stadlerová a kol., 2020).

Jak jsem již zmínila výše, zařazení výtvarných činností do prostředí mateřské školy je povinností každého učitele v těchto institucích. Autoři se však shodují na podstatném

problému, který se pojí s touto oblastí. Upozorňují na časté využívání šablon a internetových nápadů, které sice zajistí esteticky vypadající díla, ovšem tímto provedením potlačují samotnou kreativitu a fantazii dítěte. Dítě je při takové činnosti omezeno striktním zadáním a přesnou podobou výsledku. Takovou realizaci nedojde k naplnění cílů, které si výtvarné činnosti kladou (Řepa, 2019; Uhl Skřivanová & Plíhalová, 2019). S tímto názorem souhlasí také Zupančič (2017), který dodává, že výtvarné vyjádření dítěte by mělo být zpracováno jeho vlastním výtvarným jazykem, nikoliv pouhým kopírováním šablon. Aby bylo možné takovým případům předcházet, následující podkapitola představuje pohled Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání na výtvarné činnosti.

2.1 Výtvarné činnosti v kontextu RVP PV

Rámcový vzdělávací program (RVP PV) je rozčleněn do pěti vzdělávacích oblastí, které se zaměřují na rozvoj biologických psychologických a sociálních stránek dítěte. Výtvarné činnosti jsou zastoupeny v každé z této oblastí (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021).

V části, která se zaměřuje především na biologickou stránku, *Dítě a jeho tělo*, nalezneme zařazení výtvarných činností v oblasti rozvoje motorických schopností. Dítě by mělo dokázat manipulovat s nejrůznějšími předměty a využít je při praktických úkonech (Hazuková, 2011). Důraz je zde kladen také na poznávání skrze smysly dítěte, k čemuž přispívá velké množství výtvarných technik (Stadlerová a kol., 2020).

Další oblastí, kterou stanovuje RVP PV je *Dítě a jeho psychika*. Zde výtvarné činnosti hrají klíčovou roli při podpoře vyjadřovacích schopností, kreativity či fantazie. Konkrétními příklady může být rozvíjení jazyka skrze popisování vytvořeného díla nebo podpora kreativity dítěte skrze podnětné výtvarné činnosti (Hazuková, 2011; Stadlerová a kol., 2020).

Výtvarné činnosti mají svůj prostor také v oblasti *Dítě a společnost*. Mohou zde sloužit jako užitečný prostředek, pro seznamování dětí s odlišnými kulturami či světem umění. Pro podporu této oblasti by měl učitel volit takové výtvarné metody, které podpoří estetické vnímání a vkus dítěte. (Hazuková, 2011; Stadlerová a kol., 2020).

V části *Dítě a ten druhý*, která podporuje mezilidské vztahy a prosociální chování dítěte, mají výtvarné činnosti taktéž velké uplatnění. Poskytují učiteli ideální prostředek pro zařazení skupinových výtvarných aktivit. Díky tomu dochází k utváření prosociálního

chování dítěte prostřednictvím jemu přirozené činnosti. (Hazuková, 2011; Stadlerová a kol., 2020).

Poslední oblastí, kterou RVP PV stanovuje, je oblast *Dítě a svět*. Ta se zaměřuje například na rozšiřování povědomí o okolním prostředí a na to, jaký vliv na něj má lidské působení. Ideální propojení této oblasti a výtvarných činností může být prostřednictvím realizace aktivit ve venkovním prostředí nebo prostřednictvím práce s reálnými či přírodními materiály. Toto propojení umožňuje velké množství netradičních výtvarných technik, které využívají právě tyto prostředky. (Hazuková, 2011; Stadlerová a kol., 2020).

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že výtvarné činnosti nachází zastoupení v celém výchovně vzdělávacím procesu, který aplikují všechny mateřské školy v České republice.

Autorky vycházejí z rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, na jehož podobě se začalo pracovat v roce 2004 a byl v průběhu let částečně aktualizován (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021). Od roku 2025 však dojde k postupnému zařazování nové verze tohoto programu. To ovlivní i oblast výtvarných činností. Nově se setkáme například s oblastí *Dítě, ten druhý a společnost*, jejíž součástí bude podoblast *Základy estetického a kulturního vnímání a vyjadřování*. Ta detailněji popisuje, jak přistupovat k výtvarným činnostem v mateřské škole, s očekávaným výsledkem, že dítě „zachytí autenticky své představy i prožitky různými výtvarnými prostředky a technikami“ (Národní pedagogický institut České republiky, 2025, s. 35-36).

2.2 Přístup učitele k výtvarným činnostem dítěte v předškolním vzdělávání

Pokud má být zařazení výtvarných činností do prostředí mateřské školy efektivní, je podstatný především správný přístup učitele, který ovlivňuje celý tento proces. Hazuková (2011) jako první kritérium uvádí, že by učitel měl mít jasnou představu o cílech výtvarné činnosti i o prostředcích, kterými lze těchto cílů dosáhnout. Měl by mít také na paměti, jaké důsledky bude mít zvolená výtvarná činnost. Podstatné je znát osobnostní charakteristiky dětí, jejich vztah k výtvarným činnostem, popřípadě jaké jsou příčiny tohoto vztahu. Těmito příčinami je myšlen například psychický stav dítěte nebo jeho osobní preference při činnostech. Autorka také upozorňuje na potřebu důkladných znalostí výtvarných technik či materiálů, které zajistí, aby byl celý proces co nejefektivnější (Hazuková, 2011).

K výtvarnému projevu dítěte by měl učitel přistupovat s respektem a znalostí vývojových stádií dítěte. Neměl by na výsledném výtvarném produktu hledat nedostatky, které neodpovídají ukázkovému provedení. Neměl by také srovnávat tvorbu dítěte s tvorbou dospělého člověka (Uždil, 2002). S tím souvisí také výběr vhodných výtvarných technik, které by rovněž měly odpovídat vývojovým stádiím dítěte, popřípadě podporovat jeho osobní zájmy (Hazuková, 2011). Dále je nezbytné, aby učitel podporoval dítě a budoval v něm sebevědomí, čímž docílí jeho pozitivního vztahu k výtvarným činnostem. Měl by projevovat zájem o dílo dítěte nebo podporovat jeho uvědomění při společné analýze díla. Podstatnou zásadou, kterou by měli učitelé dodržovat, je vyhýbání se jakémukoliv znehodnocování díla dítěte, ať už jde o negativní slovní hodnocení nebo znevažování samotného produktu (Hazuková, 2011; Stadlerová a kol., 2020). Naopak je vhodné, aby učitel vytvořil dítěti portfolio či album, kde bude jeho výtvořky uchovávat. To poslouží také jako diagnostický nástroj pro učitele. Učitelé by měli poskytovat dítěti možnost volby tématu, techniky či materiálu. Tím podpoří kreativitu, fantazii a sebevědomí dítěte (Uždil, 2002). Důležitou zásadou je vytvoření kvalitního a podporujícího klimatu třídy, v němž se děti cítí bezpečně a sebejistě. Takové prostředí má vliv například na efektivní průběh skupinových aktivit, které by měl učitel zařazovat v rámci výtvarných činností (Hazuková, 2011). Autoři se shodují na tom, že výtvarné činnosti by neměly být nucenou aktivitou s cílem naplnění požadovaného rámcového obsahu, ale měly by být dítěti předávány přirozenou a hravou formou prostřednictvím technik, které podpoří jeho zvědavost a učení skrze vlastní zkušenost (Stadlerová a kol., 2020; Uždil, 2002).

Kompetence učitele v souvislosti s výtvarnými činnostmi v mateřské škole

Učitel v mateřské škole by měl disponovat odbornými kompetencemi v souvislosti s výtvarnými činnostmi v mateřské škole. Kolář (2012) vymezuje kompetenci jako souhrnnou schopnost, která se opírá o znalosti, dovednosti, zkušenosti, hodnoty a postoje jedince. V prostředí mateřské školy můžeme na kompetence nahlížet jako na schopnost činit taková rozhodnutí, která zajistí pozitivní průběh a rozvoj vzniklých situací (Hazuková, 2011). V souvislosti s výtvarnými činnostmi nemáme přesně vymezené znění takových kompetencí. Hazuková (2011) definuje tyto kompetence na základě praxe učitelů. Učitel v mateřské škole by v rámci výtvarných činností měl být kompetentní k tomu, aby dokázal vhodně volit metody a prostředky výtvarných činností. V souvislosti s tím by měl také respektovat stanovené cíle a zvažovat jejich působení na děti. Měl by být kompetentní respektovat individuální specifika dětí a jejich výtvarného projevu. Podstatnou kompetencí

je také schopnost reflektovat svou práci a vlastní jednání. Autorka také uvádí konkrétní kritéria, která umožňují dlouhodobé hodnocení toho, zda učitel disponuje těmito odbornými kompetencemi v souvislosti s výtvarnými činnostmi. Učitel by měl například systematicky plánovat výtvarnou činnost, dokázat zaujmout děti pro výtvarnou aktivitu, předávat podstatné hodnoty a vzdělávací obsah výtvarných činností, reflektovat vlastní práci, učit se z vlastních chyb, nabízet různorodé činnosti, techniky a prostředky nebo se profesně rozvíjet a zdokonalovat svou odbornost v oblasti výtvarných činností. (Hazuková, 2011)

2.3 Výtvarné techniky využívané v mateřské škole

Výtvarné činnosti v mateřské škole můžeme realizovat prostřednictvím výtvarných prostředků, které zajišťují viditelný výsledek těchto aktivit. Mezi tyto prostředky řadíme například nejrozumnější materiály či pomůcky, výtvarné prvky, jako je barva nebo světlo a stín. Podstatným prostředkem výtvarných činností jsou samotné výtvarné techniky (Hazuková, 2011; Křížová, 2018).

Při volbě výtvarné techniky musí učitel zvažovat, zda je konkrétní technika vhodná pro naplnění stanoveného cíle dané činnosti a pro skupinu dětí, se kterou bude činnost realizovat. Měl by tedy zvážit, čeho chce výtvarnou činností dosáhnout, zda zvolená technika respektuje individuální potřeby dětí a naplňuje podstatné zásady práce s výtvarným projevem dítěte (Křížová, 2018). Hazuková (2011) také doporučuje, aby učitelé v mateřských školách kladly důraz na postupné osvojování jednotlivých technik. Měli by děti seznámit s dvourozměrnými technikami, které pracují s linií a plochou a postupně přecházet do technik prostorových.

V následujících částech jsou představeny konkrétní výtvarné techniky, se kterými se pracuje v současných mateřských školách a byly inspirací při tvorbě sady aktivit v praktické části této práce.

Kresebné techniky

Kresba představuje základní a přirozenou formu výtvarného vyjádření (Smith, 2013). Je prostředkem pro zaznamenání linie v ploše. Disponuje mnoha možnostmi a druhy. Hazuková (2011) rozděluje druhy kresby na základě barevného zpracování (jednobarevná, pestrobarevná), druhu podkladu (světlá nebo tmavá plocha, struktura podkladu) a volby kresebné pomůcky (ostrá a neostrá stopa). Naopak Křížová (2018) dělí kresbu podle druhu zanechané stopy na mokré a suché techniky. V rámci techniky suché kresby jsou využívány

tužky, pastelky popřípadě uhly. V dnešní době existuje velké množství těchto nástrojů, z nichž každý je charakteristický svými specifickými vlastnostmi (Smith, 2013). V mateřské škole je vhodné volit pro suchou kresbu tužku s měkkou tuhou, barevné pastelky s dostatečně sytou stopou a uhl vyráběný uměle, který umožní dítěti jednodušší manipulaci než uhl přírodní. Pro kresbu s mokrou stopou lze využít pero s různými hroty a inkousty, fixy či štětec. Často používané v mateřské škole bývají tuše různých barev, které lze využít například při kresbě do vlhkého papíru (Křížová, 2018).

Technika malby

Technika malby je založena na vytváření barevných skvrn (Hazuková, 2011). Uždil (2002) popisuje tradiční malbu jako proces, při kterém se setkává práce s tekutou barvou a štětcem. Naopak Křížová (2018) definuje techniky malby, které lze realizovat i s využitím jiných nástrojů než je štětec. V mateřských školách se tedy můžeme setkat s malbou temperovými barvami, jejichž výhodou je vytvoření nekonečného množství odstínů či přizpůsobení sytosti barev. Dalším typem je malba akvarelovými barvami. Tyto barvy disponují podobnými vlastnostmi jako barvy temperové. Neumožňují však namíchání velkého množství odstínů barev. Mezi barvy akvarelové se řadí barvy vodové a anilinové. Nejvhodnějším nástrojem pro tuto techniku je kulatý štětec, který dokáže nabrat dostatečné množství vody a barvy. Dalším typem je malba suchým nebo voskovým pastelem. Výhodou suchého pastelu je jeho roztíratelnost. Díky této vlastnosti se suché pastely stávají prostředkem pro nejrozličnější výtvarné techniky, jako například pro vytvoření barevného pozadí. Voskové pastely jsou vhodné již pro mladší děti, jelikož práce s nimi nevyžaduje složitou manipulaci. Tyto pastely zanechávají sytou barevnou a lesklou stopu. Jejich nevýhodou je omezené množství odstínů barev (Křížová, 2018). Jak již bylo zmíněno, malba se zakládá na vytváření barevných skvrn. Z toho vyplývá, že jejím prostředkem nemusí být pouze konkrétní nástroje, ale lze ji realizovat i mnoha dalšími způsoby. Stadlerová (2005) uvádí například malbu haptickou, která staví na hmatovém vjemu a práci s vlastníma rukama nebo malbu gestickou, která využívá pohyby celého těla.

Grafické techniky

Rozsáhlé možnosti pro realizaci výtvarných činností nabízí techniky grafické. S prvky grafiky se běžně setkáváme například ve formě razítek či otisků prstů (Stadlerová, 2005). Křížová (2018) rozděluje tyto postupy na přípravné grafické techniky a na techniky tisku z výšky a plochy.

Přípravné grafické techniky jsou jednoduché a vhodné pro první seznámení dítěte s grafikou. Do této kategorie spadá například gumotisk. Vhodnou pomůckou pro gumotisk je klovatina a barevné pastely. Děti pokryjí papír klovatinou, okolní místa zabarví pastely a po smytí klovatiny se na papíře objeví pozoruhodné vzory. Další přípravnou grafickou technikou je technika otiskování. Tu lze realizovat tiskátky vyrobenými z brambor, korku, zmuchlaného papíru a dalších materiálů. (Křížová, 2018). Často využívanou grafickou technikou je frotáž, která umožňuje hlubší poznávání nejrůznějších povrchů. Frotáž spočívá na principu, kdy přiložíme papír na libovolný povrch s charakteristickou texturou a pastelem či uhlím přejíždíme po jeho ploše. Díky tomu se na papíře objeví přesný otisk zvolené textury. (Hazuková, 2011; Křížová, 2018). V mateřské škole můžeme dále využít techniky jako je dekalk nebo tupování, které taktéž fungují na principu otiskování. Na podobném principu funguje také technika protisku, která využívá princip kopírování. Křížová (2018) v oblasti přípravných grafických technik zmiňuje také rytou kresbu nebo práci s inkoustem a zmizíkem.

Techniky tisku z výšky fungují na principu nanášení barvy na vyvýšená místa tiskové plochy (Stadlerová, 2005). Využívají velké množství nejrůznějších pomůcek a materiálů, jako například papír, modelovací hmotu, sádku nebo přírodní materiály. Mezi konkrétní způsoby patří například papírořez, rytí do modelovací hmoty nebo tisk z papírové muchláče (Křížová, 2018).

Do techniky tisku z plochy řadíme monotyp. Tato technika umožňuje jednorázový přenos kresby nebo malby. V mateřské škole se můžeme setkat s kresebným monotypem, při němž dochází k přenesení kresby pomocí tlaku a zvlhčeného papíru. Dalším typem je temperový monotyp, při němž se temperová barva z folie nebo skla otiskuje jemným tlakem ruky na papír (Koster, 2015; Křížová, 2018)

Prostorové techniky

O prostorové techniky projevují děti zájem již od útlého věku. Objevují strukturu a funkce modelovací hmoty. Vytvářejí válečky či jiné ornamenty bez většího záměru o realistické ztvárnění konkrétního objektu (Koster, 2015). Technika modelování je založena na přidávání a odebírání hmoty (Uždil, 2002). Touto hmotou může být sádka, plastelína, modelovací těsto či sochařská hlína. Mezi prostorové techniky se neřadí pouze technika modelování. Křížová (2018) uvádí jako další prostorové techniky například tvarování různých materiálů, jako je papír či hliníková folie nebo konstruování, jehož principem je barevná či tvarová přeměna materiálů.

Výtvarné techniky využívané v současných mateřských školách

V současné mateřské škole se můžeme setkat také s výtvarnými činnostmi, které využívají netradiční výtvarné techniky. Mezi ně patří například techniky, jejichž realizace probíhá v reálném prostředí (Hazuková, 2011). To využívá například technika Happening. Učitelka určí pomyslný scénář, ze kterého děti vychází při realizaci výtvarné aktivity. Okolní prostor využívá také Land-art, který se vyznačuje prací v přírodě. Často využívané v mateřské škole jsou také koláže či mozaiky, které pracují na principu skládání a přikládání různých prvků či materiálů na podklad (Křížová, 2018).

2.4 Výtvarné činnosti dítěte předškolního věku z pohledu metody

Montessori

V první kapitole této bakalářské práce je popsána Montessori filozofie a její hlavní charakteristiky. S ohledem na zaměření práce je však nezbytné věnovat pozornost také tomu, jakým způsobem Montessori přístup nahlíží na výtvarné činnosti dětí předškolního věku.

Metoda Montessori staví na principu svobodného a samostatného rozvoje dítěte, přičemž klíčovým předpokladem je jeho vlastní přirozené učení (Stadlerová a kol., 2020). Za podstatný prostředek učení dítěte považuje Montessori (2017) jeho vlastní ruku. Tu vnímá jako nástroj mysli, který mu zprostředkuje propojení mezi motorickými dovednostmi a myšlenkovými procesy. Právě z toho důvodu vnímá výtvarné činnosti nejen jako nástroj pro rozvoj praktických dovedností, ale především jako prostředek pro sebevyjádření dítěte. V tomto ohledu hraje důležitou roli také pedagog, který by měl disponovat schopnostmi dobrého pozorovatele. Pokud si například všimne, že dítě projevuje zájem o téma zvířat, měl by mu poskytnout takovou výtvarnou činnost, která ho podpoří v jeho dalším objevování (Sparmani, 2021).

V souvislosti s výtvarnými činnostmi hraje významnou roli připravené prostředí, které má být vybaveno výtvarnými nástroji a materiály, které podněcují dítě k objevování výtvarných technik a postupů (Montessori, 2017). Dítě by mělo mít možnost si svobodně zvolit s jakými pomůckami bude pracovat a samo se rozhodnout o způsobu manipulace s nimi (Stadlerová a kol., 2020). Prostor by také mělo být uzpůsobeno tak, aby nijak neomezovalo děti při jejich tvorbě. Děti by neměly myslet na to, zda ušpiní sebe nebo okolní prostředí. Vhodnými pomůckami při výtvarných činnostech jsou proto zástěry a ubrusy na stůl (Sparmani, 2021).

V mateřských školách, které se řídí podle Montessori filozofie jsou výtvarné činnosti zprostředkovány prostřednictvím řízených lekcí nebo jako součást specifické oblasti učení. Typickými aktivitami je například obkreslování modelů geometrických tvarů, tvoření vlastních knih nebo malba na malířském stojanu (Slabá, 2020). Mezi často využívané techniky patří malba, kresba či modelování, které poskytují příležitosti pro naplnění smyslového prožitku. V neposlední řadě také techniky, které rozvíjí praktické dovednosti dětí, jako je stříhání, lepení, překládání papíru, plstění či různé metody šití (Sparmani, 2021; Spinelli a kol., 2019).

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 REALIZACE SADY VÝTVARNÝCH AKTIVIT V MONTESSORI MATEŘSKÉ ŠKOLE

Praktická část mé bakalářské práce představuje sadu výtvarných činností, které vycházejí z přístupu Montessori a byly realizovány v mateřské škole, jež průběh vzdělávání zakládá právě na této filozofii.

Na základě osobní zkušenosti z praxe, kterou jsem měla možnost absolvovat během studia, jsem vypožadovala, že výtvarné činnosti v některých mateřských školách často směřují k vytváření esteticky přijatelných děl, určených pro tvorbu reprezentativní nástěnky. Poté, co jsem měla možnost více nahlédnout do metody Montessori, jsem zjistila, že se tento přístup neztotožňuje s principy tohoto alternativního směru. To mě inspirovalo k volbě tématu mé práce a k vytvoření sady výtvarných aktivit, jejichž hlavním cílem nebude estetická funkce, ale budou naplňovat principy, které podpoří individualitu, kreativitu a fantazii dítěte.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, metoda Montessori staví na principech individuálního přístupu k dítěti, smyslového vnímání nebo na principu svobodné volby práce. Klíčovým prvkem této metody je také připravené prostředí, které dítěti poskytuje pocit bezpečí a jistoty a umožňuje mu aktivní učení. Důležitý je také přístup učitele, jehož úkolem není předávání hotových poznatků, ale respektující provázení dítěte na jeho cestě učení. Na těchto principech a přístupech jsou postavené výtvarné činnosti, které představuji v této kapitole.

Cílem praktické části této práce je představit sadu výtvarných činností, které vycházejí z principů metody Montessori, plně respektují tuto filozofii a lze je využít v mateřské škole, která se těmito myšlenkami řídí. Dalším zvoleným cílem je, aby každá aktivita byla přizpůsobena dětem předškolního věku a podpořila jejich kreativitu a fantazii prostřednictvím vlastní realizace jednotlivých činností.

3.1 Charakteristika realizace sady aktivit

Pro lepší porozumění souvislostem v praktické části považuji za nezbytné představit základní charakteristiky osob a prostředí, které se podílely na samotné realizaci. V následujících částech proto popisuji základní charakteristiky mateřské školy, ve které byla realizována sada aktivit, a dále charakterizují skupinu dětí, která byla součástí této realizace.

V neposlední řadě popisují také časový harmonogram mého působení v mateřské škole a etické zajištění realizace.

Charakteristika mateřské školy vybrané k realizaci sady výtvarných aktivit

Sadu výtvarných aktivit jsem realizovala v rámci mateřské školy, která funguje na principech metody Montessori. Jedná se o soukromé vzdělávací zařízení, jehož součástí je mimo mateřskou školu také škola základní a dětská skupina. Mateřská škola poskytuje vzdělávání dětem ve věku od tří do šesti let. To zajišťují kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci, kteří jsou taktéž odborníky na metodu Montessori. Mateřská škola mimo jiné klade důraz na individuální přístup k dětem, výuku cizích jazyků, pravidelnou komunikaci s rodiči nebo častý pobyt dětí venku. Prostředí celé mateřské školy je přizpůsobeno principům, již zmíněné, metody Montessori. Veškeré prostory přesně odpovídají připravenému prostředí, které popisují v první kapitole této práce.

Subjekty realizace sady výtvarných aktivit

Sada aktivit byla realizována v heterogenní třídě, ve které se nacházely děti ve věku od tří do šesti let. Samotné realizace se zúčastnily ty, které projevíly o danou aktivitu zájem. Celkově jsem během jednoho setkání činnost nabídla 10–28 dětem. Do samotné realizace se poté zapojilo od 10 do 20 dětí. S dětmi jsem již byla seznámena díky předchozím praxím v této instituci, proto jsem při plánování realizace dokázala přihlížet k jejich osobnostním specifikům. Vybraných aktivit se zúčastnilo také dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, kterému byla k dispozici asistentka.

Časový harmonogram realizace sady výtvarných aktivit

Vzhledem k tomu, že jsem do mateřské školy, kde probíhala realizace aktivit, docházela na souvislou praxi, zahájila jsem plánování činností již v tomto období. Postupně jsem se seznamovala s chodem mateřské školy a s jednotlivými dětmi. Plánování činnosti probíhalo v období od listopadu roku 2024. V rámci tohoto období proběhla také konzultace s pedagogy o přesných termínech následné realizace. V prosinci roku 2024 probíhal sběr informovaných souhlasů. Samotná realizace započala v lednu roku 2025 a probíhala po dobu tří týdnů. Docházela jsem dle možností mateřské školy, nezávazně na sebe. Celkově se jednalo o osm setkání, která probíhala v odpoledních hodinách. Jedno setkání trvalo v rozmezí jedné až dvou hodin. V rámci této časové dotace byla provedena motivace, samotná realizace a následný závěr aktivity.

Etické zajištění praktické části

Před zahájením realizace aktivit bylo nezbytné zajistit informované souhlasy všech zúčastněných. O svém plánu realizace jsem informovala ředitelku mateřské školy, učitele i rodiče dětí. Svým podpisem souhlasili s tím, že jejich děti budou fotografovány při výtvarných činnostech a fotografie budou následně použity pro účely bakalářské práce. Zdůraznila jsem zároveň to, že nebudou zveřejněny osobní údaje dětí, ani název instituce, ve které jsem práci realizovala. Sběr souhlasů od rodičů probíhal během prosince 2024. Přesné znění těchto souhlasů je uvedeno v příloze P I a P II.

3.2 Charakteristika sady aktivit

Sada aktivit obsahuje sedm výtvarných činností, které jsou určeny pro děti ve věku od 3 do 6 let. Každá z aktivit je koncipována tak, aby respektovala zásady metody Montessori a naplňovala její principy. Činnosti si kladou za cíl podpořit kreativitu a fantazii, případně smyslové vnímání dětí. Při realizaci byly využity různé výtvarné techniky, které podporují naplnění stanovených cílů.

Jednotlivé výtvarné činnosti jsou podrobně rozpracovány v následujících podkapitolách. Jejich přehled uvádím v Tabulce 1. U každé z aktivit jsou specifikovány konkrétní cíle jak z pohledu učitele, tak z pohledu dítěte. Představeny jsou také pedagogické strategie, které hrály klíčovou roli při realizaci činností a v neposlední řadě detailně popisují průběh jednotlivých činností, od motivace po závěrečnou část. Součástí je také oblast, ve které zdůrazňuji, jak daná výtvarná činnost souvisí s metodou Montessori a jaké její principy byly samotnou realizací naplněny. Na závěr uvádím modifikaci, která vzešla z praktické aplikace aktivity v mateřské škole.

Tabulka 1 Sada aktivit

Téma	Cíl z pohledu učitele	Cíl z pohledu dítěte	Organizační forma	Výukové metody	Propojení činnosti s Montessori přístupem
Malba rukou	Podpořit smyslové vnímání. Podpořit kreativitu a fantazii.	Objevovat vlastnosti barev. Ztvárnit zimu dle vlastní představivosti.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, popis, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností	Princip svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického učení, vlastní zodpovědnosti, smyslového učení.
Malba solným roztokem	Rozvíjet praktické dovednosti při přípravě solného roztoku. Podpořit kreativitu fantazii a smyslové vnímání.	Připravit solný roztok. Malovat solným roztokem.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, předvádění, instruktáž, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností.	Princip svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického učení, vlastní zodpovědnosti.
Výroba štětce	Rozvíjet praktické dovednosti při tvorbě štětců. Podpořit smyslové vnímání různých textur.	Vyrobít štětce z různých materiálů. Pozorovat stopu vyrobeného štětce.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, předvádění, instruktáž, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností.	Principy svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického učení, vlastní zodpovědnosti.
Pískování	Seznámit děti s odlišnými texturami. Podpořit kreativitu a fantazii.	Pracovat s pískem. Vytvořit libovolnou malbu pískováním.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, předvádění, instruktáž, výtvarná činnost, nácvik praktických dovedností.	Principy svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického učení, vlastní zodpovědnosti, smyslového učení.
Frotáž kůry stromů	Podpořit reálné pozorování a vlastní zkušenost s přírodou.	Pozorovat kůru stromu. Provést frotáž kůry vybraného stromu.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost (frotáž).	Principy svobodné volby práce, praktického a reálného objevování, smyslového učení.
Zapouštění krepového papíru	Rozvíjet praktické dovednosti při práci s pipetou. Seznámit děti s mícháním barev.	Přenést vodu pipetou na krepový papír. Pozorovat zapouštění barev z krepového papíru.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, instruktáž, nácvik praktických dovedností, výtvarná činnost.	Principy svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického a reálného objevování, vlastní zodpovědnosti.
Výroba razítek z brambor	Seznámit děti s možností práce s různými materiály. Podpořit praktické dovednosti při výrobě razítek.	Vyrobít razítko z brambory. Vyříznout obrazec do brambory.	Individualizovaná výuka	Rozhovor, popis, nácvik praktických dovedností, výtvarná činnost.	Principy svobodné volby práce, připraveného prostředí, praktického učení, zodpovědnosti; oblast praktický život.

(zdroj: vlastní)

3.2.1 Aktivita č. 1: Malba rukou

Cíl z pohledu učitele:

- podpořit smyslové vnímání,
- podpořit kreativitu a fantazii.

Cíl z pohledu dítěte:

- objevovat vlastnosti barev,
- ztvárnit zimu dle vlastní představivosti.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností

Pomůcky: tvrdý papír A3, temperové barvy, ubrus, zástěra, papírové utěrky, papírové tácky, tužka na podepsání výkresu

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Při plánování této aktivity jsem vycházela z principů, které stanovuje metoda Montessori. Přeformulovala jsem je do cílů, které musí moje aktivita naplňovat. Po celou dobu jsem respektovala individualitu dětí a jejich vývojová stadia, jak je samozřejmostí v metodě Montessori.

Prvním základním principem, ze kterého jsem vycházela při tvorbě aktivity, je *princip svobodné volby práce*. Díky zvolené organizační formě měly děti možnost zapojit se do aktivity na základě jejich vlastního uvážení. Realizace činnosti nebyla povinná, probíhala volně během odpoledních činností a děti se k ní mohly kdykoliv připojit.

Dalším principem, který jsem se snažila zakomponovat do výtvarné činnosti, byl *princip připraveného prostředí*. Jak již bylo zmíněno v teoretické části, tento princip zahrnuje takové prostředí, které bude dítě lákat k učení a objevování. Bude přehledné a nebude obsahovat žádné rušivé elementy, které by narušovaly koncentraci dítěte. Vytvořila jsem tedy koutek, který byl zaměřen pouze na danou aktivitu. Byl opticky rozdělen do dvou zón, z nichž první byla určena pro samotnou malbu. Zde děti měly dostatek prostoru pro tvorbu.

Druhá zóna byla vyčleněna pro pomůcky, které byly přehledně a logicky uspořádány tak, aby se v nich děti dobře orientovaly a byla tak podpořena jejich samostatnost.

Aktivita taktéž naplňuje *principy praktického učení*. Kladla jsem důraz na samostatnost dětí. Všechny pomůcky si připravovaly a poté zase uklidily samy. Dětem jsem byla k dispozici po celou dobu a v případě potřeby jsem jim s danou činností pomohla. Konkrétně se děti učily nanést barvu na papírový tácek, připravit si pracovní plochu s papírem, nanést barvu na ruce nebo si uklidit pracovní plochu.

Dále byla činnost založena na *principu smyslového vnímání*. Prostřednictvím malby rukou, se děti přímým kontaktem setkávaly s barvou. Zkoumaly její teplotu a strukturu, pozorovaly míchání barev a zjišťovaly, jakou stopu dělá jejich ruka. Tento kontakt jim umožnil silnou smyslovou zkušenost. Nebyly nijak omezovány v tom, jak budou malbu rukou provádět.

Aktivita také naplňovala *princip vlastní zodpovědnosti*. Pokud si děti aktivitu zvolily, byly si vědomy toho, že ji musí dokončit, a následně také uklidit pracovní plochu a pomůcky, se kterými pracovaly.

Průběh aktivity:

Před samotnou realizací jsem si zjistila informace ohledně toho, zda žádné dítě netrpí alergií na temperové barvy, vzhledem k tomu, že s nimi měly přijít do přímého kontaktu.

Motivace: Činnost byla zahájena v odpoledních hodinách, kdy se děti sešly na koberci v kruhu. Po přečtení pohádky, která je součástí odpočinkových aktivit po obědě, jsem přešla k samotné motivaci. Jako metodu jsem zvolila rozhovor. Dětem jsem položila první otázku: „*Jaké máme nyní roční období?*“ Následovala otázka, kdy se děti měly vyjádřit k tomu, jak si představují zimu. Cílem nebyl přesný popis jevů v zimě, ale to, aby si děti uvědomily, jaké téma budou zpracovávat a co jej charakterizuje. Nechala jsem tedy kolovat slovo, kdy se děti mohly, ale nemusely vyjádřit. Vzhledem k tomu, že tuto tematiku ročního období probírá třída již několikátý týden, se děti aktivně vyjadřovaly. „*Zima je studená.; Sněží a potom můžeme postavit sněhuláka.; Nosím rukavice, protože mrzne.*“ Těmito a mnoha dalšími výroky vyjadřovaly děti své představy o zimě. Poté, co slovo došlo zpět ke mně, jsem dětem představila následující aktivitu. Popsala jsem, co bych si přála, aby děti ztvárnily, jaké pomůcky jsou jim k dispozici, jakou technikou budou pracovat, a především jsem zdůraznila, že činnost není povinná a může se jí zúčastnit kdokoli v libovolný čas, dle osobního zájmu.

Realizace výtvarné činnosti: Po motivaci se děti rozdělily realizovat činnosti dle jejich výběru. Ty, které se rozhodly pro mou výtvarnou aktivitu se přesunuly ke stolům, kde již byly připraveny všechny pomůcky. Děti si samy připravily svou pracovní plochu, přichystaly si papír a zvolily barvu, se kterou budou pracovat. Následně se pustily do samotné realizace techniky malby rukou. Děti si namočily ruku do barvy, kterou si připravily na papírový tácek. Malbu každé dítě pojalo jinak. Obecně ale můžu konstatovat, že děti ve věku 3-4 let zaujala spíše samotná technika malby rukou. Zaujatě objevovaly míchání barev, zkoumaly jejich texturu a teplotu nebo pozorovaly, jakou stopu dělá barva na jejich papíře. Starší děti naopak zvolily strategii, kdy více znázorňovaly znaky zimy. Ztvárňovaly padající vločky, rampouchy nebo studený vítr. V této části, kdy děti realizovaly malbu, jsem jim do činnosti nijak nevstupovala, abych nenarušila jejich koncentraci. Je důležité zdůraznit, že se nejednalo o řízenou či skupinovou činnost. Děti pracovaly individuálně a stejně tak jsem přistupovala i já k nim. V průběhu celého časového limitu se u stolu střídaly. Některé děti dokončovaly aktivitu dříve, jiné činnost začaly realizovat až poté, co u stolu již nebyl nikdo jiný. Já jsem v tomto čase byla k dispozici těm dětem, které si řekly o pomoc nebo se k realizaci chtěly vyjádřit. Jako nedostatek hlavní části vnímám to, že jsem dětem poskytla pouze dvě barvy – modrou a bílou. Automaticky jsem při plánování této aktivity připravila chladné odstíny barev, které mně osobně zimu symbolizují. Až při samotné realizaci jsem si uvědomila, že děti mohou zimu vnímat jakkoliv a ne pouze ve studených odstínech.

Obrázek 1 Proces malby rukou

(zdroj: vlastní)

Závěr: Poté, co dítě uznalo, že je vhodné aktivitu ukončit, zdůraznila jsem, že je potřeba jít si první umýt ruce, než se pustí do úklidu pracovní plochy. Chvíli, kdy se dítě vrátilo zpět k jeho dílu, jsem využila k reflexi činnosti. Pro reflexi jsem zvolila rozhovor. Pokládala jsem následující otázky: „*Co jsi namaloval?; Jak se ti malovalo rukama?; Proč ses rozhodl namalovat...?; Chceš mi říct, jak ses cítil, když jsi maloval rukama?*“ Na tyto otázky jsem případně navazovala podle odpovědí dítěte. Poté, co proběhla reflexe, se děti přesunuly k úklidu své pracovní plochy. Odesly své dílo na místo určené pro sušení, uklidily zbylé barvy a případné nečistoty, které vznikly při realizaci.

Obrázek 2 Výsledná díla malby rukou

(zdroj: vlastní)

3.2.2 Aktivita č. 2: Malba solným roztokem

Cíl z pohledu učitele:

- rozvíjet praktické dovednosti při přípravě solného roztoku,
- podpořit kreativitu a fantazii při malbě.

Cíl z pohledu dítěte:

- připravit solný roztok,
- malovat solným roztokem.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, předvádění, instruktáž, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností

Pomůcky: černé papíry A4, štětec, sůl, voda, fén, bílá tužka na podepsání výkresu, skleničky, ubrus, lžíce

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Při tvorbě této aktivity jsem opět vycházela z principů Montessori a z přístupu, který je aplikován v Montessori mateřských školách.

Jako u předchozí aktivity je důležité zdůraznit, že jsem aktivitou naplnila *princip svobodné volby práce*. Pro výtvarnou činnost jsem jako organizační formu zvolila individualizovanou výuku, čímž jsem zajistila individuální přístup k jednotlivým dětem. Děti měly možnost se aktivity zúčastnit v libovolný čas dle jejich osobního zájmu. Nemusely se také do činnosti zapojit vůbec.

Dále jsem také vycházela z *principu připraveného prostředí*. Dětem jsem vyčlenila zónu, která byla určena pro malbu a přípravu roztoku, a také zónu, která byla určena pro všechny pomůcky. Ty byly přehledně vyskládány tak, že děti přesně věděly, kam jednotlivé pomůcky uklidit. Tento prostor jim zároveň poskytoval možnost soustředit se na činnost a podporoval jejich samostatnost.

Tato výtvarná aktivita rozvíjela prvky *praktického učení*. Děti si vyzkoušely několik praktických úkonů při tvorbě solného roztoku. Přelévaly vodu, míchaly roztok lžící, přesypávaly sůl. Tyto činnosti mimo jiné podpořily jejich soustředění, koordinaci ruky a oka a jemnou motoriku.

Dalším principem, na který jsem při činnosti kladla důraz je *princip vlastní zodpovědnosti*. Vlastní zodpovědnost přebíraly za dokončení díla, úklid pomůcek nebo péči o prostředí.

Tato výtvarná technika naplňovala *princip smyslového učení*. Děti pozorovaly, jak se odpařuje voda a objevují se krystalky soli na papíře. Mohly si vyzkoušet texturu soli nebo přičichnout k její vůni. Důležitá byla vlastní zkušenost během celého procesu.

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci k činnosti jsem započala v rámci komunitního kruhu, který probíhal v odpoledních hodinách. Dětem jsem ukázala nádobu, ve které byl připravený solný roztok. Jako první jsem položila otázku „*Co si myslíte, že je v nádobě?*“. Dítě, které chtělo odpovědět, zvedlo ruku, a já mu předala slovo. Děti odhadovaly, že je v nádobě

voda, prášek nebo sůl. Po vyslechnutí jejich nápadů jsem vše objasnila a vysvětlila, jaké je skutečné složení připraveného solného roztoku. Následně jsem vzala černý papír a tímto roztokem nakreslila motiv, který ale nebyl vidět. Děti velmi zaujalo to, že kreslím něčím „neviditelným“. Poté jsem položila otázku, zda chtějí vidět, jak se obrázek na papíře objeví. Děti souhlasily, proto jsem na papír začala foukat teplý vzduch fénem. Obrázek se začal objevovat. Následně jsem objasnila jak jev funguje. *„Tohle není žádné kouzlo. Jde pouze o to, že díky teplému vzduchu z fénu se odpaří voda z našeho roztoku. Poté co se odpaří, zůstanou na papíře pouze drobné krystalky soli, které byly předtím ve vodě rozpuštěny“*. Tato názorná ukázka děti dostatečně motivovala k následující aktivitě. Poté jsem vysvětlila organizační pravidla. Zdůraznila jsem například, že si aktivitu může vyzkoušet kdokoli, koho zaujala.

Realizace výtvarné činnosti: Dle zájmu se poté jednotlivé děti přesouvaly k předem připravenému koutku, kde byly nachystané všechny potřebné pomůcky. I při této aktivitě jsem se k dětem snažila přistupovat individuálně. Nejprve jsem dítě instruovala o tom, jak bude aktivita probíhat. Dítě si připravilo pomůcky a pracovní plochu. Jako první bylo jeho úkolem namíchat solný roztok. Skleničku naplnilo do poloviny studenou vodou a následně přisypalo polovinu skleničky soli. Tento roztok důkladně promíchalo a přesunulo se k samotné malbě roztokem. Každé dítě mohlo ztvárnit cokoli, dle jeho fantazie. Do procesu malby jsem nijak nezasahovala. Některé děti malovaly různé obrazce, jiné zase zaujala spíše práce se solným roztokem a pokryly jím celý papír. Poté, co dítě dokončilo svou malbu, se přesunulo k finálnímu kroku. Za pomoci fénu usušilo svou malbu a z papíru vystoupila konečná podoba díla. V průběhu celé hlavní části jsem děti instruovala, pomáhala těm, co mou pomoc potřebovaly a zajišťovala, aby nebyly při aktivitě ničím rušeny.

Obrázek 3 Proces malby solným roztokem

(zdroj: vlastní)

Závěr: V průběhu sušení malby jsem využila čas pro to, abych dítěti zopakovala princip malby se solným roztokem. Pokládala jsem otázky zda si pamatuje, proč se obrázek objeví až ve chvíli, kdy na něj foukáme teplý vzduch. Pokud si dítě nebylo svou odpovědí jisté, zopakovala jsem mu, jak tento jev funguje. Poté, co byla malba suchá jsem pokládala otázky týkající se samotné malby. Cítila jsem na to, aby mi dítě dokázalo popsat co a proč ztvárnilo – „Co jsi namaloval?; Co tě vedlo k tomu namalovat...?“ Po této závěrečné reflexi si dítě uklidilo všechny pomůcky a pracovní plochu.

Obrázek 4 Výsledná díla malby solným roztokem

(zdroj: vlastní)

3.2.3 Aktivita č. 3: Výroba štětce

Cíl z pohledu učitele:

- rozvíjet praktické dovednosti při tvorbě štětce,
- podpořit smyslové vnímání různých textur.

Cíl z pohledu dítěte:

- vyrobit štětec z různých materiálů,
- pozorovat stopu vyrobeného štětce.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost (malba), nácvik praktických dovedností

Pomůcky: různé materiály nastříhané na proužky (např. bavlnka, přírodniny, filcový papír, chlupaté drátky, folie), plastové tyčky o délce cca 10 cm, bavlnka/provázek, papír A4, temperová barva, paleta, ubrus, tužka na podepsání výkresu, nůžky

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Jako u předešlých aktivit jsem vycházela z *principu svobodné volby práce*, kdy si děti mohly aktivitu zrealizovat na základě jejich osobního zájmu. Taktéž jsem opět naplnila *princip vlastní zodpovědnosti*, kterou děti přebíraly za dokončení aktivity, úklid pomůcek a pracovní plochy.

Důraz jsem při této aktivitě kladla na *princip praktického učení*. Činnost nabízela mnoho úkolů, které si děti mohly samy vyzkoušet a podpořily tak například jemnou motoriku, stříhání nebo uvazování uzlů. Po celou dobu jsem se snažila podporovat jejich samostatnost, aby si na vlastní kůži vyzkoušely celý proces tvorby štětce a následné malby. Dětem, které požádaly o mou pomoc, jsem činnost názorně ukázala a poté ji buď zvládly samy, nebo jsme ji provedly společně. Po celou dobu jsem také kladla důraz na to, aby děti měly přímý kontakt se všemi dostupnými materiály. Podporovala jsem to, aby je vnímaly jak zrakovým, tak hmatovým vnímáním.

V neposlední řadě jsem opět vycházela z *principu připraveného prostředí*, kdy jsem veškeré pomůcky připravila do přehledných sekcí tak, aby se v nich děti samostatně orientovaly.

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci k činnosti jsem započala v rámci komunitního kruhu, který probíhal v odpoledních činnostech. Děti jsem jako první seznámila s výtvarnou technikou, kterou budou realizovat - „*Dnes jsem přinesla papíry, barvu, ale něco mi chybí. Přijďte na to, co mi chybí?*“ Děti hned odpověděly, že k činnosti chybí štětec. Na to jsem navázala otázkou, jak by tento problém vyřešily. Děti přicházely na různá řešení problémů, jako například, že můžeme malovat rukama nebo si štětce půjčit z vedlejší třídy. Poté jsem jim ukázala krabici, který byla plná různých materiálů a nechala ji kolovat mezi dětmi. Každé dítě mohlo ukázat, který materiál ho v krabici zaujal. Poté, co krabice doputovala zpět ke mně jsem děti instruovala o tom, co bude podstatou následující výtvarné činnosti. „*Dnes si vyzkoušíme, jaké to je pracovat s různými materiály a vyrobíme si vlastní štětce. Těmi pak budete mít možnost namalovat co jen chcete.*“ Poté jsem zdůraznila organizační záležitosti, jako například to, že je činnost dobrovolná nebo kde je pro děti připravena pracovní plocha a všechny potřebné pomůcky.

Realizace výtvarné činnosti: Jako organizační formu jsem opět zvolila individualizovanou výuku. Z toho důvodu budu popisovat průběh hlavní části s jedním dítětem. Po celou dobu jsem se však snažila být k dispozici všem dětem dle jejich individuálních potřeb. Prvním krokem této aktivity byla příprava potřebných pomůcek. Dítě si připravilo plastovou tyčku, odstříhlo kousek bavlnky a vybralo z krabice materiály, ze kterých chtělo štětec vyrobit. Následně bylo jeho úkolem přivázat materiály k plastové tyčce. Tento krok byl pro mladší děti obtížný, proto jsem jim v této fázi asistovala. Stále jsem ale kladla velký důraz na jejich samostatnost. Děti si materiály vybíraly různě. Některé zvolily pouze přírodní materiály, jiné se rozhodovaly podle barev nebo textury materiálu. Poté co dítě štětec vytvořilo si připravilo papír a barvu a vyzkoušelo si malovat jeho vlastním štětcem. Děti sledovaly jakou stopu dělá jejich štětec a jeho jednotlivé části. Některé se snažily štětcem nakreslit konkrétní obrazec, jiné zase důkladně zkoumaly, jakou stopu jejich štětec dělá.

Obrázek 6 Výroba štětce a krabice s materiály

(zdroj: vlastní)

Obrázek 5 Malba vlastním štětcem

(zdroj: vlastní)

Závěr: Poté, co dítě dokončilo malbu vlastním štětcem si uklidilo pracovní plochu a všechny pomůcky. Výkresy uložily na místo určené k sušení a k výkresu přiložily i svůj štětec, který si po uschnutí mohly taktéž vzít domů. Ještě před tím, než dítě odneslo obraz, jsem s ním provedla menší analýzu toho, co ztvárnilo. Pokládala jsem mu otevřené otázky, které mi umožnily nahlédnout do toho, jak se dítě při malbě cítilo a jak se mu pracovalo s jeho vyrobených štětcem: „*Jak se ti pracovalo s tvým štětcem? Proč sis vybral tyto materiály? Co jsi namaloval? Poznáš, který materiál udělal tuto stopu?*“ Mým cílem bylo, aby si děti dokázaly uvědomit strukturu materiálů a to, jakou dělají stopu. Pomocí závěrečného rozhovoru jsem si také chtěla ověřit, zda byly naplněny mé stanovené cíle.

3.2.4 Aktivita č. 4: Pískování

Cíl z pohledu učitele:

- seznámit děti s odlišnými texturami,
- podpořit kreativitu a fantazii.

Cíl z pohledu dítěte:

- pracovat s pískem,
- vytvořit libovolnou malbu pískováním.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, předvádění, instruktáž, výtvarná činnost, nácvik praktických dovedností

Pomůcky: písek obarvený potravinářským barvivem, lžíce, nádoby na písek, tvrdý papír A3, tekuté lepidlo, štětec, ubrus, smetáček s lopatkou

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Realizaci této aktivity jsem, stejně jako u ostatních, stavěla na principech *svobodné volby práce, připraveného prostředí a vlastní zodpovědnosti*. Děti se aktivity mohly zúčastnit na základě jejich osobního uvážení. Připravila jsem takové prostředí, které jim bude poskytovat jasné a přehledné podněty, díky kterým se dokáží orientovat a být samostatné. Taktéž jsem kladla důraz na to, aby děti převzaly zodpovědnost za dokončení aktivity, včetně úklidu.

Podstatným principem, ze kterého jsem vycházela, je *princip smyslového učení*. S tím se děti setkaly jak v motivační části, tak při samotné výtvarné aktivitě. Mým cílem bylo představit práci s odlišným materiálem a podpořit při tom smyslové vnímání odlišných struktur. Poskytla jsem příležitost seznámit se s pískem pomocí hmatového, zrakového i sluchového vnímání. Děti se dostaly do přímého kontaktu s pískem, zkoumaly jeho texturu a pozorovaly, jak se vpíjí do tekutého lepidla.

Tato výtvarná aktivita taktéž naplňovala *princip praktického učení*. Děti si při realizaci vyzkoušely několik praktických úkonů, jako například přesypávání, manipulaci se lžící

nebo nabírání písku z misky. Tyto praktické úkony byly vhodné i pro děti s méně rozvinutou jemnou motorikou. Byla tak podpořena samostatnost všech zúčastněných dětí.

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci k této činnosti jsem, stejně jako u ostatních, započala v rámci odpoledního programu. Pojala jsem ji jako trénink ticha, který je pro metodu Montessori typický. Požádala jsem děti, aby zavřely oči, nastavily ruce a na chvíli zkusily udržet naprosté ticho. Následně jsem jim poskytla nádobu s pískem, který budou využívat při výtvarné činnosti. Cílem bylo, aby se děti za pomoci smyslových vjemů seznámily s pískem. Jako první jsem jim poskytla sluchový vjem tím, že jsem s nádobou obsahující písek zatřásla u jejich ucha. Poté měly možnost vložit ruce do nádoby a pomocí hmatového vnímání objevovat jeho texturu. Tímto způsobem jsem obešla všechny děti, které měly o aktivitu zájem. Ty, které se zúčastnit nechtěly, v tichosti pozorovaly práci ostatních. Následně jsem uzavřela nádobu tak, aby nebyl vidět její obsah a položila dětem otázku: „*Co si myslíte, že se skrývalo uvnitř nádoby?*“ Děti navrhovaly různá řešení. Zmiňovaly například mouku, písek, hlinu a jiné sypké materiály. Poté jsem již ukázala, co se v nádobě skrývalo, a popsala jsem jim, jakým principem budeme s tímto materiálem pracovat. Zdůraznila jsem také, že se aktivity mohou zúčastnit jen ty děti, které o ni mají zájem.

Realizace výtvarné činnosti: Pro následnou výtvarnou aktivitu byla zvolená technika pískování. Děti si připravily všechny potřebné pomůcky a pracovní plochu. Jako první bylo jejich úkolem namalovat tekutým lepidlem na papír libovolnou malbu. Děti ztvárňovaly například zimní motivy, srdce nebo zvířata. Poté, co měly dokončenou malbu lepidlem, se přesunuly k části, kdy lepidlo zasypávaly obarveným pískem. Při této části jsem kladla důraz na to, aby si vyzkoušely přesypávat lžící sypký materiál. Poté, co na lepidlo nanесли barevný písek, jeho barvy se zvýraznily. V tuto chvíli děti buď pokračovaly v malbě lepidlem a sypaní písku, nebo zbylý písek sesypaly zpět do mísy. Celý postup názorně demonstuje Obrázek 7. V průběhu celé výtvarné aktivity jsem byla dětem k dispozici v případě, že požádaly o pomoc. Kladla jsem důraz na jejich samostatnost při všech úkonech a nijak jsem nezasahovala do toho, co na papír ztvární. Z realizace jsem vypožadovala, že některé děti zaujala práce se samotným pískem, jiné se zase snažily o propracované ztvárnění zvoleného motivu.

Obrázek 7 Průběh pískování

(zdroj: vlastní)

Závěr: Poté, co děti dokončily svou výtvarnou aktivitu, přenesly svůj výtvar na místo určené k sušení. Zdůraznila jsem potřebu úklidu pomůcek a pracovní plochy. Během realizace došlo u mnoha dětí k tomu, že se písek rozsypal na zem. V tomto případě jsem tedy do pomůcek potřebných k aktivitě zařadila také smetáček s lopatkou, který při úklidu využily. Ty děti, které dokončily úklid, jsem požádala, aby mi ukázaly, co ztvárnily. Pokládala jsem otevřené otázky, které mi pomohly nahlédnout do toho, jaké byly jejich pocity při výtvarné aktivitě, jak se jim pracovalo, popřípadě co jejich dílo symbolizuje. „*Jak se ti pracovalo s pískem? Co se ti podařilo vytvořit? Jak ses cítil, když jsi pracoval s pískem? Můžeš mi ukázat, co jsi vytvořil? Jak ses cítil, když ses prohrabával pískem?*“ Na tyto otázky děti odpovídaly různými výroky. Já jsem na ně v případě potřeby reagovala dalším navazujícím dotazem. Díky tomuto rozhovoru jsem si také dokázala ověřit, zda byly naplněny mé stanovené cíle.

Obrázek 8 Výsledná díla pískování

(zdroj: vlastní)

3.2.5 Aktivita č. 5: Frotáž kůry stromu

Cíl z pohledu učitele:

- podpořit reálné pozorování a vlastní zkušenost s přírodou.

Cíl z pohledu dítěte:

- pozorovat kůru stromu,
- provést frotáž kůry vybraného stromu.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost (frotáž)

Pomůcky: papír A4, hnědé voskové pastely, špendlík

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Při tvorbě této aktivity jsem vycházela z principů metody Montessori. Celá činnost byla dětem nabídnuta a mohly se jí zúčastnit jen v případě, že o ni projevily osobní zájem. Tímto přístupem jsem se snažila o naplnění *principu svobodné volby práce*.

Cílem frotáže kůry stromu bylo podpořit vlastní objevování reálné přírody, na které klade Montessori přístup velký důraz. Díky vhodně zvolené motivaci a samotné hlavní výtvarné aktivitě se děti dostaly do přímého kontaktu se stromem a texturou jeho kůry. Mohly ho vnímat jak pomocí zrakového vnímání, tak pomocí hmatových vjemů. Tímto přístupem jsem naplnila nejen *princip smyslového vnímání*, ale také *princip reálného objevování*, což jsou klíčové přístupy, které Montessori pedagogika zastává. Tato aktivita se tedy ukázala jako vhodná pro typ mateřských škol, které se orientují podle zásad Montessori.

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci jsem započala v rámci odpoledního pobytu dětí na zahradě mateřské školy. Jako první jsem děti shromáždila u jednoho stromu. Požádala jsem je, aby udělaly kruh okolo kmene stromu, zavřely oči a pomocí dotyku si vyzkoušely, jakou má kůra strukturu. Společně jsme se dotýkali stromu asi 1 minutu. Následně jsem požádala děti, aby otevřely oči a zkusily mi popsat, jaká je kůra. Děti odpovídaly různými výroky, jako například: „Byla ostrá.; Je studená a mokrá.; Byly na ní takové kopečky.“ Snažila jsem se také, aby dokázaly vyjádřit to, jak se cítily a jaké pro ně bylo dotýkat se kůry stromu. Jejich

odpovědi byly zase různorodé. Poté jsem již děti instruovala o tom, co bude náplní výtvarné aktivity.

Realizace výtvarné činnosti: Těm dětem, které měly o aktivitu zájem, jsem rozdala papíry a hnědou voskovku. Vzhledem k tomu, že se na zahradě mateřské školy nacházelo hned několik stromů, nechala jsem je, aby si vybraly ten, který je zaujal. Na základě instruktáže, která proběhla v motivační části věděly, jak frotáž kůry zrealizovat. V praxi to tedy vypadalo tak, že si dítě vybralo kmen stromu, který ho zaujal, následně přiložilo papír na kůru a pomocí plochého pohybu voskovky po papíře provedlo frotáž. Pro některé děti bylo obtížné jednou rukou přidržovat papír a druhou kreslit voskovkou. Pro tento případ jsem měla připravené špendlíky, kterými jsem upevnila papír ke kmeni stromu. K dispozici jsem měla více papírů, proto děti, které měly zájem, mohly činnost zrealizovat vícekrát u více stromů.

Závěr: Poté, co dítě dokončilo frotáž, jsem ho požádala, aby uklidilo voskovku a zkusilo mi popsat jeho pocity při této aktivitě. Ptala jsem se na otázky typu, zda byla aktivita náročná nebo zda dokázaly přenést celou strukturu kůry na papír. Společně jsme také provedli krátkou analýzu jejich díla. Poukazovali jsme například na to, jak se výrazné znaky kůry dokázaly přenést na papír.

Obrázek 9 Frotáž kůry stromu

(zdroj: vlastní)

3.2.6 Aktivita č. 6: Zapouštění krepového papíru

Cíl z pohledu učitele:

- rozvíjet praktické dovednosti při práci s pipetou,
- seznámit děti s mícháním barev.

Cíl z pohledu dítěte:

- přenést vodu pipetou na papír,
- pozorovat zapouštění barev z krepového papíru.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, instruktáž, nácvik praktických dovedností, výtvarná činnost

Pomůcky: hluboký talíř, voda, barevný krepový papír nastříhaný na menší kusy, pipeta, sklenice, tvrdý papír A4, ubrus

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Stejně jako u předešlých aktivit byla i tato dobrovolná. Děti ji realizovaly pouze na základě vlastního uvážení. Tím jsem se snažila o naplnění *principu svobodné volby práce*. Důraz jsem kladla také na *připravené prostředí*. Připravila jsem prostor, který byl určený pouze pro výtvarnou činnost. Nacházely se zde všechny pomůcky, které byly přehledně uspořádané tak, aby se v nich děti jednoznačně orientovaly.

Aktivita zapouštění krepového papíru poskytovala příležitosti pro naplnění *principu praktického učení*. Děti se prostřednictvím výtvarné činnosti seznámily s tím, jak pomocí pipety přenášet vodu. Aktivita poskytla také možnosti pro *reálné objevování* dětí. Měly možnost vnímat, jak se barvy rozpouští při kontaktu s vodou a jak se jednotlivé barvy promíchávají.

Součástí výtvarné činnosti byl také úklid pomůcek a pracovní plochy, čímž jsem podpořila jejich *vlastní zodpovědnost*.

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci jsem započala v rámci odpoledního kruhu. K motivaci jsem si přinesla hluboký talíř s vodou, který jsem umístila do středu kruhu. Následně jsem požádala

ty děti, které měly o aktivitu zájem, aby natáhly ruce před sebe. Podle tohoto úkonu jsem poznala, které dítě se chtělo motivace zúčastnit. Do rukou jsem jim vložila malý kousek barevného krepového papíru. Poté děti v tichosti vkládaly svůj kousek krepového papíru do misky a ostatní sledovaly, jak se jeho barva rozpouští ve vodě. Postupně vložily krepový papír do vody všechny děti, které se účastnily. Tato část byla i nácvikem ticha, který je v rámci Montessori metody často realizován. Po této části jsem se přesunula k rozhovoru s dětmi o tom, co se právě dělo. Pokládala jsem otázky jako například „*Jakou barvu měl tvůj papír, který jsi vkládal do vody? Dokáže mi někdo říct, jaká je barva vody poté, co do ní každý vložil svůj papír? Co začal dělat papír, když jsi ho vložil do vody?*“ Následně jsem již dětem nabídla konkrétní výtvarnou aktivitu, v níž měly možnost využít jevy, které si vyzkoušely při motivaci. Popsala jsem zároveň jednotlivé kroky výtvarné aktivity.

Realizace výtvarné činnosti: Ty děti, které zapouštění krepového papíru zaujalo, se přesunuly ke stolu. Jako první si dítě připravilo všechny potřebné pomůcky a následně se přesunulo k realizaci výtvarné činnosti. Vybralo si z nádoby libovolné kousky krepového papíru a položilo je na papír. Následně si pipetou nabralo vodu ze sklenice. Tuto vodu poté nakapalo na papír. Děti tento průběh opakovaly dle vlastní fantazie. Některé první pokryly celý papír krepovým papírem a zakapaly ho vodou, jiné postupovaly tak, že navlhčovaly krepové papíry po jednom. Lišilo se také množství vody, které při realizaci využily. Některé děti zaujala práce s pipetou a zapouštění barev, proto využily velké množství vody. Jiné děti se zase snažily o precizní práci s krepovým papírem a s množstvím vody byly opatrné.

Obrázek 10 Proces zapouštění krepového papíru

(zdroj: vlastní)

Závěr: Poté co dítě aktivitu dokončilo, přesunulo se k úklidu pomůcek. V případě této aktivity děti odnesly výsledné dílo na místo určené k sušení. Dále si uklidily pomůcky, se kterými pracovaly a pracovní plochu. Pro závěrečnou reflexi jsem využila následující den, kdy jsem dětem rozdávala již suchá díla. Dítě z papíru odstranilo krepový papír, čímž se ukázal výsledný motiv, který zanechalo zapouštění barev. Tento prostor jsem využila pro rozhovor s dítětem. Pokládala jsem otázky jako: „*Jaké barvy jsou na papíře? Co jsi vytvořil?*“ Tyto otázky pomohly k uvědomění dítěte například o tom, jak funguje míchání barev, a podpořily jeho vyjadřovací schopnosti.

Obrázek 11 Výsledná díla zapouštění krepového papíru

(zdroj: vlastní)

3.2.7 Aktivita č. 7: Výroba razítek z brambor

Cíl z pohledu učitele:

- seznámit děti s možností práce s různými materiály,
- podpořit praktické dovednosti při výrobě razítek.

Cíl z pohledu dítěte:

- vyrobit razítko z brambory,
- vyříznout obrazec do brambory.

Pedagogická strategie:

Organizační forma: individualizovaná výuka

Výukové metody: rozhovor, popis, nácvik praktických dovedností, výtvarná činnost (otisk)

Pomůcky: ubrus, tvrdý papír A4, temperové barvy, brambory, příborový nůž, vykrajovátko (různé motivy), tužka na podepsání výkresu

Propojení činnosti s Montessori přístupem:

Stejně jako u předchozích aktivit v sadě, i tato naplňovala *princip svobodné volby práce*. Toho jsem docílila tak, že jsem činnost dětem poutavě nabídla, ale zúčastnit se jí mohl pouze ten, kdo o ni měl zájem. Svým přístupem jsem se snažila naplnit také *princip připraveného prostředí*, kdy jsem ve třídě vytvořila zónu, která byla určená pro výtvarnou činnost. Tato zóna poskytovala dětem snadnou orientaci a podporovala jejich samostatnost. Děti měly k dispozici všechny potřebné pomůcky, ke kterým měly neomezený přístup.

Výroba razítek poskytovala příležitost pro naplnění *principu praktického učení* a podporu oblasti *praktického života*. Děti si vyzkoušely manipulaci s příborovým nožem, který podporuje praktické dovednosti a zároveň je pro ně bezpečným nástrojem, vzhledem k tomu, že není ostrý. Zároveň měly možnost setkat se s vykrajovátkem, které je bezpochyby součástí praktického života.

Kladla jsem také důraz na *princip vlastní zodpovědnosti*. Zdůrazňovala jsem důležitost dokončení aktivity, úklidu pomůcek (Obrázek 12) a pracovní plochy.

Obrázek 12 Úklid pomůcek

(zdroj: vlastní)

Průběh aktivity:

Motivace: Motivaci k této činnosti jsem započala v rámci odpoledních činností, v komunitním kruhu. Jako názornou pomůcku jsem využila právě bramboru, se kterou budou děti pracovat při výtvarné aktivitě. Zeptala jsem se dětí: „*Dokáže někdo pojmenovat, co jsem vám dnes přinesla?*“ Děti dokázaly správně pojmenovat bramboru. Následně jsem je požádala, aby se zkusily zamyslet nad tím, co všechno můžeme s takovou bramborou dělat. Bramboru jsem nechala kolovat a děti mohly vyjádřit ostatním svůj nápad. Pokud nic říct nechtěly, poslaly bramboru dál. Poté, co slovo došlo zpět ke mně, jsem dětem představila, jak bramboru využijeme při výtvarné činnosti. Popsala jsem jim jednotlivé kroky a zdůraznila, že se aktivity může zúčastnit kdokoliv, kdo bude mít zájem.

Realizace výtvarné činnosti: Dítě, které mělo o aktivitu zájem, se přesunulo ke stolu, kde byly připraveny všechny potřebné pomůcky. Prvním krokem aktivity byla výroba razítka. Dítěti jsem připravila bramboru rozkrojenou na půl. Jeho úkolem bylo zatlačit zvolené vykrajovátko do brambory a příborovým nožem odkrojit její přebytečnou část. Po odkrojení stačilo odstranit vykrajovátko z brambory. Výroba razítka byla pro děti poměrně obtížná, proto jsem ho tvořila společně s nimi, abych zajistila názornou ukázkou. I přes to jsem se snažila o maximální podporu samostatnosti dětí, jelikož cílem mé aktivity bylo mimo jiné i podpoření práce s příborovým nožem či manipulace s vykrajovátkem. Dle potřeby jsem poskytovala pomoc těm dětem, které o ni požádaly. Poté, co mělo dítě připravené razítko, nachystalo si všechny potřebné pomůcky. Potřebovalo papír a paletu, na kterou si zvolilo barvy dle vlastního výběru. K dispozici měly děti tři základní barvy – červenou, modrou a žlutou. Poté následovala technika otisku, při kterém děti využívaly své razítko z brambory. V této části měly děti naprostou volnost v tom, co na svém papíře ztvární. Při aplikaci se ukázalo, že některé děti zvolily strategii jedné barvy a souměrného otisku. Jiné děti zase pokryly otisky celou plochu papíru.

Obrázek 14 Výroba razítek z brambory

(zdroj: vlastní)

Obrázek 13 Proces otiskování razítkem z brambory

(zdroj: vlastní)

Závěr: Poté, co jednotlivé děti usoudily, že jsou s činností hotové, přesunuly se k úklidu pomůcek a pracovní plochy. Odnesly své výsledné dílo na místo určené k sušení, umyly použitou paletu, příborový nožík a vykrajovátko. V případě potřeby také setřely pracovní plochu. Poté, co dítě celý tento proces dokončilo, požádala jsem ho, aby mi ukázalo jeho dílo, pokud má zájem. Pokládala jsem mu otázky, kterými jsem se chtěla ujistit, zda byly naplněny mé stanovené cíle. Ptala jsem se, jak se dítěti pracovalo s nožíkem, zda bylo obtížné vytvořit razítko nebo jak se cítily při celé této činnosti.

4 EVALUACE SADY AKTIVIT

Tato kapitola je věnována evaluaci sady aktivit realizovaných v rámci praktické části této bakalářské práce. Evaluace je zpracována ze dvou perspektiv – na základě mé vlastní reflexe, která vychází ze samotné realizace, kterou popisují v předchozí kapitole, a na základě odborného hodnocení nezávislé učitelky (tzn. učitelka, která nebyla přítomna při realizaci aktivit) heterogenní třídy mateřské školy, která je současně kvalifikovaným odborníkem v oblasti metody Montessori. Hodnocení nezávislým odborníkem bylo zvoleno z důvodu objektivního posouzení výtvarných činností a pedagogického působení. Pro lepší orientaci v textu je vlastní reflexe zvýrazněna oranžovou barvou, zatímco hodnocení učitelky je vyznačeno žlutě.

Tato evaluace si klade za cíl získat hlubší reflexi celé sady aktivit s ohledem na didaktické zásady a pedagogický přístup. Zároveň je cílem porovnat vlastní pohled s názorem odborníka z praxe. Pro obě formy evaluace bylo stanoveno sedm následujících kritérií, která poskytují rámec pro obě formy reflexe.

1. **Zhodnocení adekvátnosti aktivity** – toto kritérium se zaměřuje na posouzení vhodnosti aktivity. Zohledňuje například vhodnost z hlediska věkových schopností skupiny dětí či z hlediska souladu činnosti s přístupem, který udává RVP PV. Poukazuje také na obecnou vhodnost v rámci výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole.
2. **Zhodnocení zvolených pedagogických strategií** – cílem tohoto kritéria je zhodnotit, zda byly využity vhodné a efektivní pedagogické strategie. Pedagogickými strategiemi je myšlena organizační forma a zvolené výukové metody při motivaci, realizaci výtvarných činností a závěru aktivity.
3. **Naplnění principů Montessori** – toto kritérium sleduje, do jaké míry byly mým přístupem a samotnou realizací výtvarných činností naplněny principy, které stanovuje metoda Montessori.
4. **Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění** – cílem této oblasti je reflektovat, zda byly učební cíle vhodně zvoleny s ohledem na zásady pro stanovování cílů a zda výtvarná činnost vedla k jejich naplnění.

5. **Zhodnocení zvolené výtvarné techniky** – toto kritérium se zaměřuje na vhodnost výtvarných technik z hlediska přiměřenosti věkové skupině a z hlediska naplnění zásad výtvarných činností realizovaných v mateřské škole.
6. **Zhodnocení motivace a závěru aktivity** – toto kritérium hodnotí, zda byla motivační a závěrečná část efektivní a vhodná s ohledem na hlavní výtvarnou činnost a individuální potřeby dětí.
7. **Celkové shrnutí + návrhy na změnu** – tato část slouží pro závěrečné shrnutí a vyhodnocení aktivity. Poskytuje prostor pro vyzdvížení silných a slabých stránek a pro případné návrhy na modifikaci či zlepšení.

V závěru kapitoly je provedena komparace vlastní reflexe a hodnocení nezávislé učitelky z praxe. Cílem této komparace je porovnat dva odlišné, avšak vzájemně se doplňující pohledy na realizované výtvarné činnosti. Získané poznatky jsou jedním z východisek pro formulaci doporučení pro praxi, kterému se věnuji v poslední kapitole této bakalářské práce.

4.1 Evaluace sady výtvarných činností

Evaluace aktivity č. 1 – Malba rukou:

Vlastní reflexe aktivity

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Malba rukou byla vhodně zvolenou aktivitou, která naplňuje principy Montessori a je tak vhodná pro realizaci v tomto typu mateřských škol. Děti měly díky činnosti možnost vyjádřit své myšlenky a fantazie o zimě prostřednictvím smyslového prožitku. Tato činnost je jednoduchá na přípravu a zároveň velmi obohacující v oblasti výtvarného projevu dítěte a podpoře smyslového vnímání. Vnímám ji proto jako vhodnou pro zařazení do výchovně vzdělávacího procesu mateřských škol.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Pro činnost jsem zvolila individualizovanou výuku. Tato organizační forma mi umožnila respektovat individuální tempo dětí i jejich aktuální zájem o činnost. Vhodně zvolené byly také metody. Prostřednictvím rozhovoru jsem docílila toho, že si děti utříbily své myšlenky o tom, jak si představují zimu. Díky instruktáži jsem jim vysvětlila všechny pokyny tak, aby následně zvládly pracovat samostatně. Uplatnila jsem také metodu pro nácvik praktických dovedností, kdy součástí aktivity byl úklid pracovní plochy a pomůcek.

Naplnění principů Montessori: Při tvorbě činnosti jsem vycházela z principů metody Montessori, které zmiňuji v popisu konkrétní činnosti. Zmíněné zvolené principy jsem aktivitou dokázala naplnit. Vhodně jsem reagovala na situaci a prostředí, které jsem měla k dispozici. Dokázala jsem vytvořit prostředí, které bylo přehledné a umožňovalo dětem samostatnou práci nebo jsem zajistila, aby při činnosti děti nebyly ničím rušeny. Kladla jsem také velký důraz na individuální přístup k jednotlivým dětem. Snažila jsem se být jejich průvodcem při činnosti a poskytnout jim pomoc, kdykoliv si o ni řekly.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Zvolené učební cíle podporovaly smyslové učení dětí, jejich fantazii a kreativitu. Realizace ukázala, že stanovené cíle byly naplněny. Naplnění stanovených cílů jsem sledovala jak prostřednictvím pozorování činnosti dětí během samotné realizace, tak i během závěrečné reflexe formou řízeného rozhovoru.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Malba rukama byla pro věkovou skupinu 3–6 let zcela přiměřená. Její výhodou je to, že ji zvládnou jak nejmladší děti, které ještě nemají dostatečně rozvinutou jemnou motoriku, tak starší děti, které mohou ztvárnit dané téma libovolným způsobem. Technika podporovala smyslové učení a objevování dětí. Byla také vhodným prostředkem pro naplnění stanovených cílů.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivaci považuji za vhodně zvolenou. Navázala jsem na předešlou četbu a otázkou děti poutavě uvedla do tématu. Závěrečnou reflexi jsem vedla formou rozhovoru nad hotovým dílem konkrétního dítěte. Pokládala jsem promyšlené otázky, které odhalily, jak se děti při činnosti cítily a jak hodnotí zvolenou techniku. Žádala jsem je také o popis toho, co je na jejich díle ztvárněno. Jako nedostatek vnímám to, že jsem některé děti nedokázala k závěrečné reflexi dostatečně motivovat. Některé děti se již nechtěly ke svému dílu vracet. Vhodným řešením této situace by mohla být volba jiné metody pro reflexi, která by je více motivovala.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: V rámci doporučení pro budoucí praxi navrhuji, nabídnout dětem více odstínů barev. Vybrané dvě barvy (modrá, bílá) byly pro děti omezující. Zvolení širšího spektra barev by jim poskytlo větší prostor pro individuální vyjádření. Vhodné by také bylo poskytnout dětem větší formát papíru než rozměr A3. Pokud by měly k dispozici větší papír, myslím si, že by techniku malby rukou více zintenzivnily. Mým doporučením je také realizovat aktivitu s dětmi, které ještě nemají dostatečně rozvinutou jemnou motoriku. Tato technika totiž nevyžaduje držení a manipulaci s drobnými předměty, naopak podpoří pohyby celé ruky. Modifikací může být změna tématu. Tuto

techniku lze zařadit do mnoha témat, například „Barvy podzimu“, kdy děti budou pracovat s podzimními odstíny barev a objevovat jejich vzájemné míchání.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita je vhodná pro děti předškolního věku. Je v souladu s RVP PV. Rovněž vycházela ze zájmu dětí, z aktuální situace (tématu) a pro děti byla díky zvolené technice velmi atraktivní.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Pedagogické strategie hodnotím jako efektivní. Vzhledem k Montessori pedagogice byla vhodně zvolená organizační forma aktivity, tedy individualizovaná výuka, kdy bylo s dítětem pracováno individuálně, tzv. jeden na jednoho.

Naplnění principů Montessori: Aktivita velmi dobře naplňuje principy smyslového učení, připraveného prostředí, praktického učení a vlastní zodpovědnosti. Tato výtvarná technika je vhodná pro Montessori prostředí.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Zvolené cíle jsou zaměřeny na rozvoj fantazie dětí a smyslového vnímání, které tato aktivita velmi dobře naplnila. Děti měly možnost nanášet barvy rukama, což vedlo k uvědomění si jejich vlastností pomocí hmatu. Téma aktivity bylo zvoleno vzhledem k aktuálnímu ročnímu období – zimě, které dětem položilo hranice pro jejich tvorbu, ale naplnění jejich díla nijak omezena nebyla. Z toho důvodu považuji i druhý cíl za naplněný.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Malba rukou představuje výtvarnou techniku, která je u dětí velmi oblíbená. Poskytuje přímý smyslový prožitek. Je ideální pro děti v senzitivním období pro smyslový rozvoj.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivaci i závěr hodnotím jako efektivní a přiměřenou potřebám a schopnostem dětí.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Aktivita dobře naplňuje montessoriovské principy. Pozitivním prvkem aktivity byla určitá svoboda ve výtvarném projevu dítěte. Je vhodná do prostředí Montessori MŠ. Doporučuji využít širší barevnou paletu.

Evaluace aktivity č. 2 – Malba solným roztokem:**Vlastní reflexe aktivity**

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita vychází z klíčových principů, které stanovuje metoda Montessori. Činnost dětem umožnila prostřednictvím vlastní zkušenosti pozorovat fyzikální jevy a podpořila jejich fantazii a kreativitu při malbě. Ukázala se také jako vhodná pro heterogenní skupinu dětí. Výtvarnou činnost jsem se rozhodla tematicky nijak nespecifikovat. Mým cílem bylo, aby děti malbou ztvárnily cokoliv, dle jejich fantazie a kreativity.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolenou organizační formou byla individualizovaná výuka. Při této aktivitě bylo náročné to, že proces přípravy solného roztoku byl poměrně časově i materiálně náročný. Proto v některých chvílích nebylo možné zajistit, aby si každé dítě vyzkoušelo samo celý proces přípravy. Musela jsem tento proces přizpůsobit tak, že některé děti například přilévaly vodu a jiné zase přisypávaly sůl. Zvolené metody byly vhodné. Motivace, při které jsem propojila předvádění s rozhovorem, děti dostatečně upoutala. Taktéž samotná výtvarná činnost a praktické úkony se osvědčily jako vhodné pro heterogenní skupinu dětí.

Naplnění principů Montessori: Touto výtvarnou aktivitou jsem dokázala naplnit klíčové principy specifické pro metodu Montessori. Dokázala jsem zajistit připravené prostředí i svobodnou volbu práce. Děti zažily celý proces aktivity od začátku do konce a tím se učily skrze vlastní zkušenost, jak považuje Montessori přístup za důležité. Důraz jsem kladla také na to, aby děti přijaly vlastní zodpovědnost za činnost. Zdůraznila jsem každému, aby si uklidil všechny pomůcky a svou pracovní plochu. Po celou dobu jsem se snažila děti činností provádět, pomáhat jim v případě, že si o pomoc řekly a respektovala jsem jejich individuální potřeby a vývojová stadia.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle byly formulovány jasně a konkrétně. Jejich naplnění ověřila samotná realizace. Technika malby solným roztokem umožnila naplnění cíle, který kladl důraz na podporu kreativity a fantazie u dětí. Naplnění cíle, který se zaměřoval na rozvoj praktických dovedností, bylo obtížnější. Jak uvádím výše, realizace neumožnila, aby si jednotlivé dítě vyzkoušelo všechny kroky při přípravě solného roztoku. Mým přístupem jsem ale zajistila, aby si každé dítě vyzkoušelo alespoň jeden praktický úkon. Na základě toho můžu konstatovat, že došlo k naplnění i tohoto učebního cíle.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Malba solným roztokem se ukázala jako velmi vhodná z hlediska věkové přiměřenosti i zásad výtvarných činností. Umožnila propojení mezi výtvarným vyjádřením dítěte a praktickým experimentováním. Technika podporovala kreativitu a fantazii dítěte a umožňovala mu objevování skrze vlastní zkušenost.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivace byla vhodně zvolená. Díky metodě předvádění jsem dokázala děti dostatečně upoutat. V tomto případě považuji za zbytečné motivaci nějak uměle zabarvovat. Pouze popis a předvádění samotných faktů a jevů byl pro děti dostatečně poutavý. Za vhodně zvolený považuji také závěrečný rozhovor, díky němuž jsem se ujistila, že děti pochopily princip malby solným roztokem, a zároveň jsem dokázala prostoupit do toho, jak se při malbě cítily nebo co je inspirovalo při samotné malbě.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Jako náročnější se ukázalo zajištění individuálního přístupu a samostatnosti dětí ve spojení s přípravou solného roztoku. Modifikací v případě budoucí aplikace by tedy bylo připravit všechny pomůcky v podobě pomyslného balíčku, který bude obsahovat přesné množství a počet pomůcek pro jedno dítě. Dále by bylo vhodné poskytnout dětem větší formát černého papíru. Díky němu by mohly více využít samotných možností malby. Je také důležité zdůraznit, že solný roztok musí obsahovat velké množství soli (min. ½ skleničky), aby byla malba s ním jednodušší a nevyžadovala precizní nabírání soli štětcem. Pro modifikaci bych navrhla tematické zařazení výtvarné aktivity. Malba solným roztokem je ideální pro ztvárnění zimních motivů nebo při tématu pokusů.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Vhodná aktivita, která propojuje výtvarnou činnost s praktickým životem a kosmickou výchovou. Pozitivním prvkem aktivity je kombinace výtvarného projevu s jednoduchým přírodovědným pokusem, jenž uspokojuje potřebu dětí zkoumat a experimentovat. Mohla by se sice zdát náročnější k pochopení vlastností solného roztoku, ale dětem byla jejich podstata předem vysvětlena, a následně mohly samy pozorovat změny během sušení. Za mírně rizikovou považuji manipulaci dětí s fénem. Zde doporučuji maximální bezpečnostní zabezpečení.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Pedagogické strategie byly adekvátní. Více bych v průběhu zdůraznila přírodní jevy (odpařování vody apod.), aby došlo k hlubšímu uvědomění. Kladně hodnotím především volbu pomůcek potřebných pro malbu solným roztokem, které nejsou zcela běžné, a tak byly pro děti jakýmsi ozvláštněním. To se jistě projevilo i v zájmu dětí o aktivitu.

Naplnění principů Montessori: Aktivita respektuje principy Montessori. Velmi oceňuji důraz na vlastní prožitek dítěte a svobodný výtvarný projev.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle jsou dobře definované a přiměřené věku. Aktivita nabízí širší volbu cílů zaměřených na vlastnosti soli. Je škoda, že vymezení druhého cíle je omezeno na rozvoj fantazie dětí, jejíž rozvoj se implicitně objevuje v každé z výtvarných aktivit.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika je netradiční, ale do prostředí Montessori velmi vhodná. Jak uvádí studentka ve svých cílech, podporuje kreativitu dítěte a jeho přirozené objevování. Navíc se technika dobře hodí k danému ročnímu období, protože výsledná reakce soli s vodou a vhodně zvolenými barvami evokuje právě zimu.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivaci považuji za velmi poutavou. Efekt neviditelného obrázku podporuje zvědavost dětí a následný zájem o přírodní procesy.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Velmi zdařilá aktivita. Doporučuji více propojit s jinými aktivitami, které zdůrazňují fyzikální a přírodní jevy související s činností.

Evaluace aktivity č. 3 – Výroba štětce:

Vlastní reflexe aktivity

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita naplňovala stanovené cíle a byla vhodná pro realizaci v Montessori mateřské škole, jelikož naplňuje klíčové principy této metody. Aktivita však nebyla dostatečně vhodná pro děti ve věku 3 let. Činnost zahrnovala mnoho náročných úkonů na jemnou motoriku a děti tak neměly možnost být dostatečně samostatné.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Individualizovaná výuka mi umožnila aplikovat respektující přístup k jednotlivým dětem, respektování jejich tempa a poskytnutí pomoci v případě potřeby. Zároveň jsem díky této organizační formě měla možnost kvalitně zakončit realizovanou aktivitu, a to díky rozhovoru pouze s jedním dítětem. Za vhodně zvolené se ukázaly také výukové metody. Při rozhovorech s dětmi jsem volila takové otázky, které podpořily jejich logické myšlení, dokázaly je vtáhnout do činnosti a podpořily jejich kreativitu.

Naplnění principů Montessori: Po celou dobu jsem kladla důraz na to, aby měly děti dostatečně připravené prostředí, které by jim umožňovalo dobrou orientaci a podporovalo jejich samostatnost. Zdůrazňovala jsem také důležitost dokončení aktivity, a to včetně úklidu

pomůcek, čímž jsem vycházela z principu vlastní zodpovědnosti. Při této aktivitě bylo podstatné naplnění principu praktického učení. Děti jsem se po celou dobu snažila vést k tomu, aby si veškerý proces vyzkoušely i s rizikem případných neúspěchů. To v praxi znamenalo například to, že si děti samy vyzkoušely zavázat uzel a v případě potřeby věděly, že se na mě mohou kdykoliv obrátit s prosbou o pomoc.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle byly zvoleny s důrazem na rozvoj praktických dovedností a smyslového vnímání. U mladších dětí se ukázalo, že naplnění cíle „rozvíjet praktické dovednosti při tvorbě štětců“ bylo náročné. Cíl byl formulován vhodně, ovšem zvolená výtvarná technika dostatečně neumožňovala jeho naplnění. Naopak byla tato technika velmi vhodným prostředkem pro cíl, který se zaměřoval na smyslové vnímání dítěte.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Zvolená výtvarná technika malby umožnila dětem vnímat, jakou stopu dělají různé materiály, a podpořila jejich kreativní smýšlení a fantazii. Došlo k propojení praktických úkonů a malby, což umožnilo komplexnější rozvoj dítěte v rámci jedné aktivity. Praktické úkony související s výtvarnou činností se ukázaly jako méně vhodné, jak zmiňuji v předchozích kritériích.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: V motivační části oceňuji to, že se děti dostaly do přímého kontaktu s materiály, což pomohlo k většímu upoutání jejich pozornosti. V závěru aktivity oceňuji, že jsem dokázala pokládat takové otázky, které podporovaly vyjadřovací schopnosti dětí a dopomohly k hlubšímu uvědomění proběhlé aktivity. Díky závěrečné analýze děl s dětmi jsem si dokázala ověřit, zda byly naplněny zvolené cíle mé aktivity, například při otázce, která směřovala na to, jak se dětem pracovalo při výrobě jejich štětce.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Aktivita je vhodná pro seznámení dětí s prací s různými materiály a pro rozvoj praktických dovedností, jako je stříhání nebo vázání uzlů. Při realizaci se osvědčilo také využití pouze jedné barvy při malbě. Docílila jsem tím toho, že děti svou pozornost soustředily pouze na práci s jejich štětcem a na to, jakou stopu zanechává na papíru. Činnost nebyla uzpůsobena mladším dětem, jelikož vyžadovala přesnou jemnou motoriku, kterou tyto děti nemají dostatečně vyvinutou. Pro budoucí aplikaci bych tedy zvolila jiný způsob připevnění materiálů k plastové tyčce. Navrhuji, aby byl konec plastové tyčky oblepen silně držící oboustrannou lepicí páskou, na kterou by mladší děti pouze přitlačovaly jednotlivé materiály. Vhodnou modifikací by mohlo být například využití pouze přírodních nebo recyklovatelných materiálů pro výrobu štětců.

V období jara si mohou děti samy nasbírat přírodniny, ze kterých si poté svůj štětec vyrobí. Tento postup by byl také vhodný jako motivace pro samotnou výtvarnou činnost.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Tato aktivita je výborným příkladem propojení výtvarné činnosti s praktickým životem. Dítě si vytváří vlastní nástroj a následně ho využívá, což je v souladu s Montessori přístupem. Aktivita je přiměřeně náročná k dovednostem starších dětí dané věkové skupiny. Zde se nabízí prostor pro modifikaci tohoto kroku i pro mladší děti, které nemají jemnou motoriku natolik rozvinutou.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Strategie jsou výborně voleny. Studentka klade důraz na samostatnost dětí, podporu jemné motoriky a seznámení s materiály. Zvolené pomůcky jsou velmi různorodé, avšak plastové tyčky mohly být nahrazeny přírodním materiálem, který se v Montessori mateřských školách běžně používá. Individualizovaná organizační forma je v souladu s Montessori principy.

Naplnění principů Montessori: Aktivita vychází z principů Montessori. Aktivitou byly naplněny principy, které udává studentka.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle jsou zformulovány jasně. Podporují praktické učení dítěte. Méně přizpůsobené dětem mladšího věku.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika umožňuje dětem objevovat nové materiály. Rozvíjí dítě v mnoha oblastech. Technika však není vhodná pro samostatnou práci dětí mladšího věku. Jak sama studentka uvádí, změna postupu výroby štětce by byla vhodná. Technika navíc nepřímo podpořila ekologické uvažování a možnost recyklace, což jsou hodnoty blízké Montessori pedagogice.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: V motivaci hodnotím pozitivně podporu řešení problémů (chybějící štětec). Závěrečná reflexe je smysluplná a poskytne podstatné informace o naplnění cílů.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Aktivita byla velmi inspirativní a navíc nepřímo podporující hodnoty uplatňované v Montessori pedagogice. Oceňuji vytvoření vlastního předmětu a jeho následné využití. Doporučuji změnu postupu při výrobě štětce, jelikož současná podoba může být frustrující pro děti mladšího věku.

Evaluace aktivity č. 4 – Pískování:

Vlastní reflexe aktivity

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Tato výtvarná činnost je ideální pro heterogenní skupinu dětí, jelikož je složena z jednoduchých úkonů, zároveň ale poskytuje příležitosti pro sebevyjádření dítěte. Aktivita také vychází z principů Montessori, které podporují samostatnost a učení skrze vlastní zkušenost. To považuji v mateřských školách za podstatnou součást výchovně vzdělávacího procesu.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolená pedagogická strategie se ukázala jako efektivní. Díky zvoleným metodám jsem dokázala děti dostatečně zaujmout a podpořit učení praktických dovedností a jejich sebevyjádření. Závěr aktivity jsem věnovala rozhovoru, který mi více umožnil nahlédnout do vnitřního prožívání dítěte.

Naplnění principů Montessori: Principy, které jsem si stanovila při plánování této aktivity, se mi podařilo její realizací naplnit. To jakým způsobem byly naplněny, popisuji v části propojení činnosti s Montessori přístupem. Během realizace se ukázalo, jak dobře jsou v této konkrétní mateřské škole zažity Montessori principy. Při přípravě pomůcek jsem nezajistila smetáček pro úklid popadaného písku. Děti ale díky dobře připravenému prostředí ve třídě věděly, kde ho najdou a dokázaly ho zajistit. Věděly také, jak se s ním pracuje, což značí to, že je na princip vlastní zodpovědnosti kladen důraz i v běžném provozu třídy.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle byly zvoleny vhodně s ohledem na smyslový rozvoj dítěte a zásady výtvarných činností v mateřské škole. Pro naplnění cílů jsem zvolila vhodnou výtvarnou techniku. Zároveň jsem si toto naplnění ověřila u závěrečného rozhovoru.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Zvolená výtvarná technika naplňovala zásady výtvarných činností v mateřské škole. Podporovala sebevyjádření dětí tím, že měly prostor pro ztvárnění libovolných motivů nebo pro pouhou experimentaci s materiálem. Technika disponuje flexibilitou z hlediska věkových schopností a je proto vhodná pro heterogenní skupinu dětí.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Zvolená motivace poskytovala možnost seznámit děti s pískem ještě před samotnou realizací. Za vhodné považuji poskytnutí smyslových vjemů již během motivace. To děti dokázalo velmi zaujmout pro následnou výtvarnou činnost. V závěru jsem pokládala otevřené otázky, které jsem volila tak, abych si dokázala ověřit, zda byly naplněny mé zvolené cíle.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: V průběhu realizace došlo k několika záležitostem, které bych v případě budoucí aplikace modifikovala případně doporučila. Jednou z nich je zařazení do pomůcek k činnosti, také smetáček s lopatkou. Doporučením by bylo také využít barevné písky určené přímo pro tuto aktivitu. Při realizaci jsem zvolila světlý písek obarvený potravinářským barvivem, které zanechávalo těžko smývatelné barevné skvrny na ruku. Výhodou potravinářského barviva je však to, že je nezávadné pro dítě v případě požití či kontaktu s kůží. Modifikací této aktivity by mohlo být zařazení výtvarné aktivity do tematického celku. Tato činnost by se dala zařadit například do tématu Velikonoc, kdy by děti pískovaly motivy vajec. V případě, že by se ve skupině nacházelo dítě, které má problémy s manipulací se lžící a následným sypáním písku, doporučila bych lžici nahradit vlastní rukou, kterou by dítě písek sypalo.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita je vhodná zejména z hlediska smyslového vnímání a manipulace s materiálem, se kterým se děti v Montessori prostředí běžně setkávají. Činnost přináší možnost hlubokého soustředění.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Strategie podporující vnímání ticha a vjemu z písku naplňují cíle Montessori metody. Aktivita nabízí silný smyslový zážitek.

Naplnění principů Montessori: Montessori principy byly do aktivity dobře začleněny.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Formulace prvního cíle není zcela vhodná a dotažená. Spíše bych formulaci cíle cílila na poznávání struktur všech použitých materiálů (písek, lepidlo, plastický povrch po uschnutí), tedy na smyslové vnímání. Druhý cíl zaměřený na rozvoj fantazie vhodný je. Aktivita se rovněž zaměřovala na rozvoj trpělivosti a soustředění u dětí a také na dodržení přesného postupu, který byl důležitý pro výsledný produkt.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika je atraktivní. Práce s pískem je pro dítě výbornou smyslovou zkušeností. Písek je v Montessori prostředí využíván. Aktivita dětem představí opět jinou možnost práce s tímto materiálem.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivace pomocí smyslového zážitku a ticha byla originální. Pro děti byla atraktivní. Závěrečný rozhovor byl efektivní.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Aktivitu doporučuji. Je vhodná pro všechny věkové skupiny. Změna není nutná.

Evaluace aktivity č. 5 – Frotáž kůry stromu:**Vlastní reflexe aktivity**

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Tato aktivita byla vhodně zvolená pro mateřskou školu, která zakládá na metodě Montessori, jelikož naplňuje principy, které tato metoda stanovuje. Negativně vnímám období, ve kterém jsem výtvarnou činnost realizovala. Vzhledem k chladnému počasí, měly děti studené ruce, což zhoršovalo jejich jemnou motoriku a následnou frotáž. Některé děti pracovaly v rukavicích, což také zhoršovalo podmínky realizace.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolené pedagogické strategie se v průběhu realizace ukázaly jako vhodné. V průběhu motivace, kdy děti měly možnost podpořit své smyslové vnímání, došlo k jejich velkému zaujetí. Následná přehledná instruktáž jednotlivých kroků výtvarné aktivity dopomohla k tomu, aby děti dokázaly být samostatné a dostatečně se soustředit na samotnou frotáž. Závěrečný rozhovor podpořil vyjadřovací schopnosti dětí a dokázal mě ujistit v tom, zda byly naplněny mé stanovené cíle. Jako organizační formu jsem zvolila individualizovanou výuku, která mi umožnila respektující přístup k jednotlivým dětem a vnímání jejich individuálních potřeb.

Naplnění principů Montessori: Děti měly možnost zapojit své smysly ve spojení s reálnou přírodou. Zvolený přístup podpořil objevování skrze vlastní zkušenost. Montessori metoda klade důraz na připravené prostředí, za které by se dala považovat zahrada mateřské školy. Ta dětem poskytovala bezpečný prostor, ve kterém se mohly libovolně pohybovat. Já jsem toto prostředí doplnila o místo, na kterém děti našly všechny potřebné pomůcky k realizaci výtvarné aktivity. Tím jsem podpořila jejich samostatnost. Svým přístupem jsem také dokázala být průvodcem dětí, který direktivně nerozdává úkoly, ale nenuceným způsobem nabídne aktivitu a vhodně reaguje na potřeby dětí, jak je zřejmé z průběhu činnosti.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Učební cíle byly stanoveny s důrazem na propojení výtvarné činnosti s přímým kontaktem s přírodou. Jejich naplnění umožnila zvolená výtvarná technika. Děti díky ní dostaly příležitost k vlastnímu objevování přírody. Díky závěrečnému rozhovoru bylo možné vypořádat zda cíl skutečně naplnil stanovenou oblast.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Frotáž kůry stromu podporuje zásady výtvarných činností v mateřské škole. Je jednoduchá na realizaci, ale zároveň poskytuje podněty pro smysluplný rozvoj dítěte v mnoha oblastech. Je vhodná také pro heterogenní skupinu dětí.

Limitem této techniky je poskytování menšího prostoru pro kreativitu dítěte, jelikož je dítě omezeno předmětem, na kterém frotáž provádí.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Zvolená motivace umožnila to, že se děti seznámily s kůrou stromu prostřednictvím vlastních smyslů. Tím došlo k tomu, že byly kůrou zaujaty natolik, že v jejím objevování chtěly pokračovat i v rámci výtvarné činnosti. V závěru jsem provedla rozhovor a krátkou analýzu frotáže s dítětem. Pomocí rozhovoru jsem dokázala pochopit, jak se dítě při aktivitě cítilo a pomocí analýzy díla jsem upevnila nové získané informace o struktuře kůry stromu, například ve chvíli, kdy jsme společně pozorovali jaké obrysy kůry dokázalo dítě přenést na papír.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Velkým limitem bylo roční období, ve kterém jsem činnost realizovala. Děti byly omezeny chladným počasím. Rukavice nebo studené ruce byly negativním faktorem při frotáži, jelikož zhoršovaly jejich jemnou motoriku. Doporučením by tedy bylo realizovat činnost v jiném ročním období. S tím souvisí také tematické zařazení aktivity. Mým návrhem modifikace je zvolit frotáž kůry stromu v rámci tématu podzim nebo podzimní strom. Tím bychom docílili toho, že děti budou pracovat v teplejším počasí a zároveň by frotáži předcházelo důkladnější popsání stromu a jeho charakteristik. Aktivita by tak nabrala hlubší význam. Do průběhu motivace bych v případě budoucí aplikace zařadila také lupu. Využitím této pomůcky by byl ještě více podpořen zrakový vjem dítěte.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Tato činnost reflektuje význam přírody v Montessori pedagogice. Dítě přichází do kontaktu s reálným světem, učí se pozorovat.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolená strategie podporuje hlubší vnímání a vztah k přírodě. Výborné využití prostředí.

Naplnění principů Montessori: Aktivita naplňuje Montessori zásady – objevování reálného prostředí, smyslové poznávání, svobodná volba.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle jsou relevantní. Propojují výtvarnou činnost s kosmickou výchovou (poznání přírody).

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika frotáže je nenáročná, ale efektivní. Umožňuje rozpoznat různé textury, rozvíjí pozornost.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivace formou zážitku byla velmi silná. Skutečně montessoriovský přístup. Závěr aktivity podpořil uvědomění dítěte.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Doporučuji pro mladší děti používat špendlíky vždy. Samostatné přidržování papíru je náročné.

Evaluace aktivity č. 6 – Zapouštění krepového papíru:

Vlastní reflexe aktivity

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita se ukázala jako vhodná pro heterogenní skupinu dětí. Jednotlivé kroky byly dostatečně flexibilní jak pro mladší děti, které se více zaměřily na techniku činnosti, tak pro děti starší, které si stanovily konkrétní cíl pro svoji činnost (např. ztvárnit barevné srdce). Volba této aktivity byla ideální pro prostředí Montessori mateřské školy, jelikož naplňovala její principy.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolenou organizační formou byla individualizovaná výuka, která mi umožnila přistupovat k dětem dle jejich individuálních potřeb a zájmů. Praktické zpracování motivace i samotná výtvarná technika podpořily cíle, které jsem si předem stanovila. Za méně zdařilou považuji metodu rozhovoru při závěrečné reflexi. Vzhledem k tomu, že jsem ji realizovala až následující den, neměly děti v živé paměti průběh celé činnosti a také pocity, které u ní prožívaly. Potřebnou zpětnou vazbu se mi tedy nepodařilo získat od všech dětí.

Naplnění principů Montessori: Principy metody Montessori, které jsem si stanovila při plánování této aktivity, byly naplněny. Činnost jsem nabídla všem dětem. Respektovala jsem však, pokud osobní zájmy dítěte říkaly, že činnost realizovat nechce. Samotná realizace mě utvrdila v tom, že jsem dokázala připravit takové připravené prostředí, ve kterém se děti dokáží snadno orientovat a být samostatné. Bez toho, aniž bych děti musela instruovat, přesně věděly, kde najdou konkrétní pomůcky. Díky vhodnému zpracování průběhu celé činnosti jsem dokázala podpořit reálné objevování dítěte. Děti dostaly neomezené příležitosti pro zkoumání jednotlivých jevů. Žádným způsobem jsem je v jejich přirozeném objevování neomezovala.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Učební cíle jsou v souladu s vývojovými možnostmi a potřebami dětí. Podporují propojení praktického učení a výtvarných činností dětí. Naplnění zvolených cílů umožnila samotná výtvarná technika. Původním záměrem bylo ověřit naplnění taktéž závěrečným rozhovorem, který se ale neosvědčil jako vhodná metoda, jak zmiňuji výše.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika zapouštění krepového papíru byla vhodně zvolená. Umožňovala samostatnou práci dětí všech věkových kategorií. Její realizace byla jednoduchá, přesto poskytovala mnoho příležitostí pro rozvoj dítěte. Podporovala učení praktických dovedností, kreativitu a fantazii dětí.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivační činnost podpořila učení dítěte skrze vlastní zkušenost. Seznámila děti s vlastnostmi krepového papíru, díky čemuž věděly, co očekávat při výtvarné činnosti, a podpořila zájem dítěte o to, aby vlastnosti krepového papíru pozorovalo více podrobněji, během výtvarné aktivity. Závěr hodnotím jako nedostatečný. Probíhal až následující den po zaschnutí děl, kdy děti nedokázaly vyjádřit své bezprostřední pocity z činnosti.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: V případě budoucí aplikace bych doporučila, zařadit závěrečnou reflexi bezprostředně po dokončení úklidu dítětem. Docílila bych tak toho, že bude vyjadřovat aktuální pocity z celého průběhu. Vhodnější by bylo také využití většího formátu papíru. Děti by tím získaly více příležitostí pro objevování výtvarné techniky a nebyly by limitovány prostorem. Při realizaci aktivit se osvědčilo zpracování motivace. Ta dokázala děti dostatečně upoutat k výtvarné činnosti. Za vhodně zvolené považuji využití pouze základních barev krepového papíru. Pozorovaný jev, míchání barev, byl tak pro děti lépe pochopitelný. Aktivita lze zařadit také do tematických celků. Pokud zvolíme podzimní odstíny barev, můžeme činnost zařadit do podzimních témat.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci, smyslové vnímání i poznávání barev. Je přiměřená věku. Vhodnost aktivity se projevuje i v možnosti experimentování.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Co se týká organizační formy, odpovídá způsobu práce v Montessori mateřské škole. Metody jsou dobře zvolené vzhledem k průběhu aktivity. Pomůcky jsou různorodé. Pedagogické strategie cílí na Montessori principy, jako je samostatnost, objevování a podpora kreativity.

Naplnění principů Montessori: Přímý kontakt s procesem změny (rozpouštění barvy z papíru) naplňuje Montessori důraz na realitu a vlastní objevování.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle jsou vhodně zvolené a postihují podstatu aktivity. Formulace druhého cíle není zcela adekvátní. Seznámení dětí s mícháním barev je nicneříkající. Zaměřila bych se spíše na vlastnosti barev.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika je jednoduchá, přesto efektivní. Podporuje jemnou motoriku i zrakovou diferenciaci dítěte. Kladně hodnotím zařazení pipety do výtvarné činnosti.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivace byla dobře promyšlená, propojená s tichým pozorováním a smyslovým vnímáním. Závěr aktivity nedostatečný. Nereflektuje aktuální pocity dětí.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Aktivitu hodnotím kladně. Doporučuji více podpořit děti v pochopení procesu míchání barev.

Evaluace aktivity č. 7 – Výroba razítek z brambor:

Vlastní reflexe aktivity

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivitu lze využít v jakékoliv mateřské škole, jelikož je jednoduchá na přípravu, ideální pro heterogenní i homogenní skupinu dětí a finančně nenákladná. V mateřské škole Montessori, kde jsem činnost realizovala, byla vhodná díky naplnění principů, kterými se tento typ školy řídí. Činnost poskytovala příležitosti pro seznámení dětí s různými nástroji či materiály. Podporovala jejich samostatnost a kreativitu zároveň.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Individualizovaná výuka mi pomohla pracovat s dětmi, které o činnost měly zájem a přistupovat k nim dle jejich aktuálních zájmů a potřeb. Osvědčil se také nácvik praktických dovedností, který byl pro děti poutavý. Samotná výtvarná technika poskytovala možnosti experimentování s vyrobeným razítkem či barvami. Méně možností poskytovala v oblasti jejich fantazie či kreativity, jelikož jim razítko poskytovalo pouze daný motiv, dle vykrajovátka, které si děti zvolily.

Naplnění principů Montessori: Principy Montessori metody byly přirozenou součástí této výtvarné aktivity. Naplňovala jsem je jak svým přístupem, tak samotným průběhem činnosti. Umožnila jsem dětem zapojit se do aktivity kdykoliv o ni projevíly zájem. Dokázala jsem využít prostor pro vytvoření jistého připraveného prostředí, který dětem poskytoval příležitosti pro to být samostatný a dobře se orientovat. Princip praktického učení jsem naplnila v průběhu výroby razítek z brambory. Děti si samy vyzkoušely práci s různými pomůckami, se kterými se setkají v reálném životě. Jako u ostatních aktivit v sadě jsem i u této věnovala pozornost principu vlastní zodpovědnosti. Kladla jsem důraz na to, aby si

bylo dítě vědomo toho, že aktivita nekončí dokončením výtvarné aktivity, ale následuje i péče o okolí.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Učební cíle byly zvoleny tak, aby podporovaly praktické dovednosti dětí v kombinaci s grafickou výtvarnou technikou. Zároveň byly cíle zkonstruovány tak, aby respektovaly individuální potřeby skupiny dětí. I přes to byla samotná realizace výtvarné činnosti pro některé děti náročná. Svým přístupem a přizpůsobením aktivity jsem však zajistila, aby i u těchto dětí byl cíl naplněn.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Zvolená výtvarná technika se ukázala jako vhodná v kontextu s podporou praktických dovedností dětí. Byla ovšem náročná pro děti mladšího věku. V celkovém shrnutí uvádím, jaké je řešení tohoto problému. Zvolená výtvarná technika byla také dobrým prostředkem pro seznámení dětí se základními technikami grafiky.

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivaci považuji za vhodně zvolenou. Děti rozvíjely vyjadřovací schopnosti a myšlení, zároveň pracovaly s reálným předmětem (brambora), který později využily při činnosti. Tyto metody je dokázaly dostatečně zaujmout. Méně zdařilý byl závěrečný rozhovor, kterým jsem chtěla ověřit naplnění cílů. V některých případech jsem nedostala dostatečně hluboký vhled do toho, jak se děti při činnosti cítily. Důvodem byla nejspíše špatná formulace otázek, která pro ně nebyla dostatečně motivující.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Pro větší podporu kreativity a fantazie, jak je cílem mé sady aktivit, bych zvolila jiný postup při samotné tvorbě razítka z brambory. Dětem bych nedávala k dispozici vykrajovátko, která je omezovala v motivu, který měly otiskovat. Pouze za pomoci příborového nože by dokázaly vytvořit vzor, který by byl pro ně specifický a podpořil jejich kreativní projev. Při realizaci se také ukázalo, že pro mladší děti byla výroba razítka obtížná, vzhledem k nízké úrovni jemné motoriky, kterou disponují. V tomto případě bych navrhovala namísto brambory využít například houbu. Tím by procvičily jiné praktické dovednosti, konkrétně stříhání. Zařadila bych také jinou formu závěru aktivity. V případě využití rozhovoru k reflexi bych doporučila jiné znění otázek, které by děti více motivovalo k hlubším odpovědím. Zároveň doporučuji využití základních odstínů temperových barev, které dětem poskytovaly možnost volby a podněty k objevování míchání barev. Osvědčilo se také využití příborového nože, který byl dostatečně bezpečnou pomůckou pro samostatnou práci dětí.

Evaluace nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Zhodnocení adekvátnosti aktivity: Aktivita má silný přesah do praktického života. Vhodná spíše pro starší děti.

Zhodnocení zvolených pedagogických strategií: Zvolené strategie byly adekvátní – důraz na praktické dovednosti, podpora samostatnosti. Vedou ke zvládnutí nástrojů s respektem k bezpečnosti.

Naplnění principů Montessori: Aktivita odpovídá Montessori přístupu – práce s reálným materiálem, volba, praktické úkony.

Vhodnost stanovení učebních cílů a jejich naplnění: Cíle jsou náročnější, odpovídající věku starších dětí. Doporučuji více individualizace pro mladší děti.

Zhodnocení zvolené výtvarné techniky: Technika vhodně propojuje praktický život s výtvarným vyjádřením. Poskytuje dítěti možnosti experimentování. Podporuje dítě v mnoha oblastech (jemná motorika, vizuomotorika).

Zhodnocení motivace a závěru aktivity: Motivace byla realistická a dobře zasazená do kontextu. Děti mohly najít nové využití běžného předmětu. Závěr aktivity vhodný.

Celkové shrnutí + návrhy na změnu: Pro menší děti technika náročná na provedení. Doporučuji realizovat se staršími dětmi. Doporučuji propojit aktivitu s prvky předmatematické gramotnosti. Děti mohou otiskovat geometrické tvary.

Závěrečná shrnutí evaluace sady aktivit:**Vlastní závěrečné shrnutí sady aktivit**

Vlastí reflexe mi umožnila nejen analyzovat silné stránky jednotlivých aktivit, ale také identifikovat oblasti, které by bylo vhodné upravit, popřípadě doporučit pro budoucí praxi.

Z pohledu adekvátnosti aktivit lze konstatovat, že většina činností byla vhodně zvolená s ohledem na věkové a individuální specifika dětí i na charakter prostředí Montessori třídy. Aktivity jako „Malba rukou“ či „Zapouštění krepového papíru“ poskytovaly prostor jak pro smyslové prožívání, tak pro kreativní vyjádření. Některé činnosti, jako například „Výroba štětce“, se však ukázaly jako příliš náročné pro mladší děti, zejména z hlediska jemné motoriky, což vedlo ke snížení jejich samostatnosti v průběhu realizace.

Co se týče zvolených pedagogických strategií, při realizaci byla využívána individualizovaná výuka, která je v souladu s principy Montessori přístupu a umožnila mi respektovat individuální zájem a tempo dětí. Přesto se u některých aktivit (např. malba solným roztokem) ukázalo, že jejich příprava je organizačně náročnější, což negativně ovlivnilo plynulost celého procesu i míru zapojení některých dětí. V oblasti naplňování principů Montessori byly aktivity navrženy tak, aby podporovaly samostatnost dětí, jejich odpovědnost, možnost volby a učení skrze vlastní zkušenost. Během realizace se tento záměr naplnil, jak popisují v reflexi jednotlivých činností.

Reflexe učebních cílů ukázala, že byly většinou stanoveny konkrétně a v souladu s danými výtvarnými technikami. Ve většině případů se podařilo cíle naplnit, a to i díky propojení výtvarné činnosti s praktickými dovednostmi. V některých případech nebyla daná výtvarná činnost uzpůsobena schopnostem mladších dětí (např. výroba štětců) a naplnění stanovených cílů tak nebylo plnohodnotné.

Zvolené výtvarné techniky byly převážně přiměřené věku dětí a nabízely jim prostor pro kreativní rozvoj a sebevyjádření. Techniky jako zapouštění krepového papíru nebo pískování podporovaly rozvoj smyslového vnímání. U náročnějších technik, jako je výroba štětce či razítek z brambor, bylo třeba nabídnout alternativu pro děti s nižší úrovní jemné motoriky.

Při zhodnocení motivačních a závěrečných částí aktivit se ukázalo, že zvolené motivace byly zpravidla poutavé a děti efektivně vtáhly do činnosti. Naopak slabším místem byla reflexe v závěru, zejména pokud byla realizována s časovým odstupem. V těchto případech si děti často nevzpomínaly na průběh činnosti a zpětná vazba tak ztrácela svou hodnotu. V budoucnu by bylo vhodnější zařadit reflexi ihned po dokončení činnosti.

Závěrečné shrnutí sady aktivit od nezávislé učitelky z praxe, současně odbornice na metodu Montessori

Sada aktivit představuje kvalitně připravený soubor výtvarných činností, který je z pedagogického hlediska vhodný do Montessori mateřské školy. Aktivity vycházejí z hlavních principů tohoto přístupu. Je však nezbytné začlenit je do celého procesu. Samostatně jejich realizace nebude splňovat potřebná východiska metody Montessori.

Témata výtvarných aktivit jsou pestré a podporují východiska metody Montessori. Často se vztahují k přírodním jevům nebo smyslovému vnímání.

Mezi silné stránky aktivit řadím podporu individuality dětí, samostatnosti a vhodně připravené pomůcky k aktivitám. Kladně hodnotím také motivační a závěrečné části, které byly vedeny s respektem a citlivostí.

Z mého pohledu bych doporučila více pohlížet na věková specifika dětí a aktivity dle toho přizpůsobit. Obecně byly aktivity poměrně volné a spíše zaměřené na techniku než na hlubší propojení se všemi Montessori oblastmi. Doporučuji do budoucna integrovat výtvarné činnosti více mezioborově.

Všechny činnosti byly připraveny s respektem k individualitě dítěte a s důrazem na klíčové Montessori principy. Studentka prokázala velmi dobré porozumění Montessori filozofii. Při drobných úpravách a rozšíření o další mezioborová propojení může být sada ještě efektivnějším nástrojem vzdělávání.

4.2 Komparace vlastní reflexe a evaluace od nezávislého odborníka z praxe

Tato podkapitola se věnuje komparaci mé vlastní reflexe s hodnocením nezávislé odbornice z praxe, která evaluovala jednotlivé aktivity. Cílem této komparace je poukázat na shodné či odlišné pohledy dvou stran, které se vzájemně doplňují a poskytují důležitou zpětnou vazbu pro budoucí aplikaci činností v pedagogické praxi.

Ve většině případů se mé postřehy a zkušenosti s realizací činností shodují s pohledem nezávislé učitelky z praxe. Jako příklad mohu uvést hodnocení **vhodnosti aktivit**, jako je výroba štětce nebo razítek z brambor, které byly oběma stranami označeny za činnosti s vyšší náročností na jemnou motoriku. Společně se shodujeme na doporučení navrhnout tyto činnosti v jednodušší formě nebo nabídnout dětem alternativní postup. Obě evaluace se také shodují na tom, že činnosti byly zvoleny adekvátně, s ohledem na smyslové učení, podporu fantazie a kreativity dítěte. Zejména činnosti jako malba rukou, zapouštění krepového papíru nebo pískování. V hodnocení zvolených **pedagogických strategií** jsme se rovněž shodly. Individualizovaná výuka byla vnímána jako účinný nástroj, který umožnil přizpůsobit práci individuálním potřebám dětí.

Z pohledu **naplňování principů Montessori** jsme se shodly, že všechny aktivity byly v souladu s tímto přístupem, což se projevilo nejen v organizaci aktivit, ale také ve způsobu komunikace s dětmi. Odbornice vyzdvihuje zejména schopnost vytvořit prostředí, ve kterém děti přirozeně přebírají odpovědnost a samostatně se orientují. Ocenila také vhodný výběr

výtvarných technik podporujících právě Montessori přístup. Učitelka ve své evaluaci také upozornila na potenciál hlubšího propojení výtvarných činností s ostatními oblastmi Montessori vzdělávání, například s kosmickou výchovou nebo praktickým životem. Sama jsem se více soustředila na technickou stránku a výtvarné cíle aktivit. Tento podnět vnímám jako velmi podstatný k vytvoření doporučení pro budoucí praxi.

V oblasti **učebních cílů** se názory mírně odlišují. V několika případech učitelka doporučila cíle formulovat přesněji a více je zaměřit například na konkrétní smyslové nebo poznávací procesy.

Co se týče **zvolených výtvarných technik**, obě evaluace se shodují na jejich vhodnosti, pestrosti i přínosu pro rozvoj dítěte. Techniky jako zapouštění krepového papíru, pískování nebo malba rukou podporují smyslové vnímání a fantazii. Odbornice například ocenila využití malby solným roztokem, kde dochází k propojení výtvarné a přírodovědné roviny. Zpětně ale vnímám, že během této aktivity bylo vhodné více vysvětlit přírodní jev, který při činnosti probíhá. S tímto názorem rovněž souhlasí odbornice. Jak již zmiňuji výše, shodujeme se také na názoru, že vybrané činnosti byly náročnější na provedení, a je tak nutná jejich modifikace.

Obě formy hodnocení **motivačních a závěrečných částí** našly shody i rozdíly. Obě evaluace kladně hodnotí motivační části, které vycházely z reálných situací a podporovaly dítě v mnoha oblastech (např. řešení problému). Jisté rozdíly se objevily v oblasti závěrečné reflexe činností. Sama jsem během reflexe zjistila, že v některých případech jsem rozhovor s dětmi vedla s větším časovým odstupem, což se negativně projevilo na kvalitě jejich vyjádření. Odbornice na tuto skutečnost také poukazuje a doporučuje zařazovat reflexi bezprostředně po skončení činnosti, kdy jsou dojmy dětí nejživější.

Závěrem mohu říci, že obě evaluace se vhodně doplňují. Zatímco moje reflexe poskytla hlubší pohled na konkrétní realizaci, práci s dětmi a organizační záležitosti, hodnocení nezávislé odbornice přineslo širší metodickou přesnost a nadhled. Komparace obou pohledů mi poskytla nejen zpětnou vazbu, ale také podstatné podněty pro doporučení k budoucí aplikaci v pedagogické praxi. Celkově se potvrdilo, že výtvarné činnosti byly koncipovány v souladu s principy Montessori a drobné úpravy, které z obou hodnocení vplynuly, mohou výrazně přispět k jejich efektivnějšímu využití.

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL

Na základě evaluace, která zahrnovala mou vlastní reflexi a hodnocení odborníka z praxe, vzešlo několik podstatných doporučení pro budoucí aplikaci v mateřských školách. Toto doporučení jsem rozčlenila do šesti klíčových oblastí, kterým je vhodné věnovat pozornost při plánování a realizaci činností. Výstupem doporučení je také návrh tematického celku, který propojuje výtvarnou činnost se všemi vzdělávacími oblastmi dle Montessori metody.

1. Zohlednění věkových a individuálních specifíků dětí

Jak zmiňuji v části evaluace aktivit, ukázalo se, že některé činnosti nebyly dostatečně přizpůsobeny dětem mladšího věku. V případě budoucí realizace tedy doporučuji důkladně zvažovat věk, vývojové stádium a individuální možnosti dítěte. Pokud je technika příliš komplikovaná, je vhodné nabídnout její jednodušší variantu. Konkrétní modifikace uvádím v části vlastní reflexe jednotlivých činností.

2. Zařazování bezprostřední reflexe po výtvarné činnosti

Z obou forem evaluace vyplynula důležitost realizace závěrečných reflexí bezprostředně po ukončení výtvarné činnosti. Pro reflexi doporučuji využít otevřené otázky („*Jak ses cítil/a při činnosti?*“, „*Co bys příště udělal/a jinak?*“) a vyhnout se uzavřeným otázkám, které učiteli neposkytnou dostatečnou zpětnou vazbu.

3. Propojení výtvarných činností s reálným životem dítěte

Jedním z přínosů výtvarných aktivit v Montessori prostředí je možnost jejich propojení s každodenním životem dětí. Aktivity, které vycházejí z reálného života a jsou dětem blízké, vnímají jako smysluplné a přirozeně se do nich zapojují. V evaluaci je kladně hodnoceno, že některé činnosti (např. výroba štětce, pískování) odkazují na reálné činnosti a rozvíjejí praktické dovednosti. Doporučuji při plánování výtvarných aktivit zvažovat, zda mají přesah do praktického života a zda jsou propojené s prostředím, ve kterém se děti pohybují.

4. Důraz na svobodnou volbu a samostatnost dítěte

Kombinace dobře zvolené organizační formy, metod a vycházení z principů Montessori přístupu poskytla dítěti možnost svobodné volby a samostatné práce. Doporučuji tedy i nadále pracovat s principem svobodné volby (např. v jaký čas se aktivity zúčastní, umožnit volbu barev, formátu papíru a míru podpory). Zároveň však dbát na to, aby dítě mělo v činnosti jasnou strukturu a vymezený prostor, což napomáhá jeho koncentraci a pocitu bezpečí v připraveném prostředí.

5. Zajištění připraveného a podnětného prostředí

Zmíněné připravené prostředí podporuje samostatnost a orientaci dítěte. V rámci výtvarných aktivit doporučuji vytvořit klidný pracovní prostor s dostupnými materiály, kde má každé dítě přístup k potřebným pomůckám. Montessori přístup klade taktéž důraz na vlastní odpovědnost dítěte. Do celého průběhu činnosti je proto vhodné zařadit také přípravu pomůcek a úklid pracovního místa.

6. Výtvarné činnosti jako součást všech vzdělávacích oblastí metody Montessori

Učitelka v evaluaci doporučuje chápat výtvarnou činnost nikoliv jako izolovaný prvek, ale jako nástroj, který může být integrován do všech pěti vzdělávacích oblastí Montessori pedagogiky. Doporučuji tedy promýšlet a zařazovat výtvarné aktivity tak, aby byly součástí celého vzdělávacího procesu v Montessori mateřské škole. Pro konkrétní představu jsem níže vypracovala návrh aktivit, které vycházejí z přístupu Montessori a zároveň podporují učební oblasti, které tato metoda stanovuje.

Pro konkrétní ukázkou tohoto oblastního propojení jsem zvolila výtvarnou činnost „Frotáž kůry stromu“ z mé sady aktivit. Navrhuji ji zařadit do tematického bloku „Podzimní strom“. Cílem tohoto tematického celku by bylo představit dětem strom a jeho části, přiblížit jim změny, kterými stromy procházejí v průběhu podzimu a propojit toto téma napříč všemi vzdělávacími oblastmi metody Montessori. V následující Tabulce 2 uvádím konkrétní návrhy na tematické činnosti v oblastech praktického života, smyslové výchovy, matematiky, jazykové výchovy a poznávání světa.

Tabulka 2 Návrh tematického bloku „Podzimní strom“

Vzdělávací oblast dle metody Montessori	Návrh tematických činností do prostředí Montessori mateřské školy
Praktický život	Úklid listů na školní zahradě, nácvik práce se zahradním náčiním (hrábě, kovec, lopatka), příprava zahrady na zimu.
Smyslová výchova	Hmatové objevování textur kůry/listů, čichové poznávání přírodnin (jehličí, suché listy), zrakové pozorování textury stromu lupou, hmatové sáčky s podzimními plody.

Jazyková výchova	Tvorba lapbooku „Podzimní strom“, popisování částí stromu jako podpora slovní zásoby, společná četba encyklopedie/naučných knih
Matematika	Třídění podzimních plodů dle tvaru, velikosti, měření obvodů kmenů provázkem a následné porovnávání velikosti, počítání letokruhů stromu
Poznáváme svět	Návštěva lesa, pozorování přírody, práce s encyklopediemi, výtvarná činnost – frotáž kůry stromu , tematické básně či písně

(zdroj: vlastní)

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit sadu výtvarných činností pro děti předškolního věku, které by vycházely z principů metody Montessori. Teoreticko-aplikační práce se zaměřovala se na propojení výtvarného projevu dítěte s filozofií Montessori vzdělávání.

V teoretické části byl představen pedagogický přístup Marie Montessori, jeho základní principy i způsob práce pedagoga, který z tohoto přístupu vychází. Pozornost byla dále věnována výtvarným činnostem dítěte předškolního věku, jejich významu, funkcím i specifickým znakům dětského výtvarného projevu. Byly popsány také možnosti využití výtvarných aktivit v prostředí mateřské školy s důrazem na jejich propojení s oblastmi Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Praktická část obsahovala popis realizace sedmi výtvarných činností, které byly vytvořeny v souladu s Montessori přístupem. Činnosti byly ověřeny v praxi s heterogenní skupinou dětí v Montessori mateřské škole. Všechny aktivity byly následně reflektovány a hodnoceny z vlastního pohledu a z pohledu nezávislého pedagoga. Evaluace ukázala, že výtvarné činnosti založené na Montessori principech podporují samostatnost dětí, vedou k rozvoji tvořivosti, koncentrace a umožňují dětem svobodně se vyjádřit bez tlaku na výsledný produkt. Děti měly možnost pracovat svým tempem, vybírat si pomůcky a zapojit se podle vlastního zájmu, což přispělo k jejich aktivnímu zapojení a vnitřní motivaci.

Na základě realizovaného ověření a evaluace byly zformulovány konkrétní návrhy a doporučení pro pedagogickou praxi. Ta jsou rozdělena do šesti kategorií a zakončena návrhem na tematický plán vhodný do Montessori mateřské školy. Tato doporučení mohou sloužit jako inspirace pro učitele mateřských škol, kteří pracují v prostředí Montessori, nebo pro ty, kteří hledají způsoby, jak podpořit přirozený výtvarný projev dítěte.

Závěrem lze říci, že výtvarné činnosti v Montessori mateřské škole mají své nezastupitelné místo. Pokud jsou vedeny s ohledem na potřeby a vývojové možnosti dítěte, stávají se smysluplným prostředkem nejen pro rozvoj výtvarných dovedností, ale i pro rozvoj osobnosti dítěte jako celku. Výtvarná činnost se v tomto pojetí stává cestou k hlubšímu poznání, sebevyjádření a vnitřní spokojenosti dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání* (1. vyd.). Raabe.
- Hillebrandová, V. (2020). *Montessori inspirace pro mateřské školy*. Vergal Dasöfer.
- Kolář, Z. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Grada.
- Koster, J. B. (2015). *Growing Artists: Teaching the Arts to Young Children* (6th ed.). Cengage Learning.
- Kramer, R. (2017). *Maria Montessori: A Biography*. Diversion Books.
- Křížová, Ž. (2018). *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání* (2. vyd.). Raabe.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. <https://msmt.gov.cz/file/56051/>
- Montessori, M. (2017). *Objevování dítěte* (2. vyd.). Portál.
- Montessori, M. (2018). *Absorbující mysl: Vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Portál.
- Montessori, M. (2023). *Montessori: Tajuplné dětství* (3. vyd.). Portál.
- Montessori ČR. (2016). *Historie společnosti Montessori ČR*. <https://www.montessoricr.cz/onas/historie>
- Montessori ČR. (n.d.a). *Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou*. <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>
- Montessori ČR. (n.d.b). *Základní principy*. <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/zakladni-principy>
- Montessori ČR. (2018). Neměli jsem ani na poštovné. *Montessori Magazín*, (2), 6-9. <https://www.montessoricr.cz/inspirace/zpravodaje/782-magazin-2>
- Národní pedagogický institut České republiky. (2025). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. <https://prohlednout.rvp.cz/>
- Plevová, I., & Pugnerová, M. (2022). *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi*. Grada.
- Řepa, K. (2019). *Instantní výtvarka*. In Pospíšil, A., Řepa, K. & Šobánková, P. a kol. (2019). *Kvalita ve výtvarné výchově*. (s. 160-170). Olomouc: Česká sekce INSEA.
- Sanchez Vegara, M. I. (2019). *Maria Montessori*. Frances Lincoln Children's Books.
- Slabá, H. (2020). *Montessori školka: Jak to v ní chodí?* Portál.
- Smith, R. (2013). *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů* (3. vyd.). Slovart.
- Sparmani, E. (2021). *Montessori Art: Early Childhood Guide*. Nature of Art.
- Spinelli, P., Carbone, G., & Maugin, M. (2019). *Montessori pro (ne)chápavé: 3-6 let*. Svojtka & Co.

Stadlerová, H. (2005). *S lehoulinkou: Alternativy přístupů k předmětu Výtvarné vyjadřovací prostředky*. Masarykova univerzita.

Stadlerová, H. (2011). *Po O: Východiska a inspirace pro výtvarnou tvorbu dětí v předškolním vzdělávání*. Masarykova univerzita.

Stadlerová, H., Novotná, P., Ovčáčková, J., Sommerová, M., & Strouhalová, M. (2020). *Uměním tě proměním: Výtvarné činnosti a jejich přínos preprimárnímu vzdělávání*. Masarykova univerzita.

Šmelová, E., & Prášilová, M. (2018). *Didaktika předškolního vzdělávání*. Portál.

Šmídová, L. (2018). *Montessori pedagogika* [Vysokoškolská skripta]. Masarykova univerzita. https://is.muni.cz/el/ped/podzim2018/ZS1MP_IVMP/0_SKRIPTA_Montessori_20181128_Z.pdf

Uhl Skřivanová, V., & Plíhalová, M. (2019, 4. prosince). *Všeobecně vzdělávací potenciál výtvarných činností v mateřské škole*. Řízení školy. <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/special-pro-materske-skoly/vseobecne-vzdelavaci-potencial-vytvarnych-cinnosti-v-materske-skole.m-6502.html>

Uždil, J. (2002). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte* (5. vyd.). Portál.

Vágnerová, M. (2017). *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Raabe.

Zelinková, O. (1997). *Pomoz mi, abych to dokázal sám: Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Portál

Zupančič, T. (2017). *Art and artists in kindergarten – Assumptions and examples*. Acta Academiae Artium Vilnensis, 84, 35–51. https://leidykla.vda.lt/Files/file/Acta_84/02_T_Zupancic_Acta_84_35_51_p.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Proces malby rukou.....	40
Obrázek 2 Výsledná díla malby rukou.....	41
Obrázek 3 Proces malby solným roztokem.....	44
Obrázek 4 Výsledná díla malby solným roztokem.....	44
Obrázek 5 Malba vlastním štětcem.....	47
Obrázek 6 Výroba štětce a krabice s materiály.....	47
Obrázek 7 Průběh pískování	50
Obrázek 8 Výsledná díla pískování	50
Obrázek 9 Frotáž kůry stromu	52
Obrázek 10 Proces zapouštění krepového papíru	54
Obrázek 11 Výsledná díla zapouštění krepového papíru.....	55
Obrázek 12 Úklid pomůcek.....	56
Obrázek 13 Proces otiskování razítkem z brambory	58
Obrázek 14 Výroba razítek z brambory.....	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Sada aktivit.....	37
Tabulka 2 Návrh tematického bloku „Podzimní strom“	81

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
Č.	Číslo
Např.	Například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
Tzn.	To znamená
Tzv.	Takzvaný

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas pro rodiče

Příloha P II: Informovaný souhlas pro ředitele MŠ

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO RODIČE

SOUHLAS S POŘÍZENÍM A ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ

Vážený rodiče,

mé jméno je Sára Šošolíková a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma „Výtvarné činnosti dítěte předškolního věku v Montessori mateřské škole“.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořízením a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

U fotografií, ani jinde v bakalářské práci, nebudou uvedena jména dětí a jejich obličeje. Také nebude zveřejněno předškolní zařízení, ve kterém byly tyto aktivity realizovány.

Udělují tímto informovaný souhlas k výše uvedenému využití fotodokumentace pouze pro účely uvedené bakalářské práce.

Jméno a příjmení dítěte:	Jméno a příjmení zákonného zástupce:	Datum:	Podpis:

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ŘEDITELE MŠ

SOUHLAS S POŘÍZENÍM A ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ

Já, ředitelka mateřské školy, souhlasím s tím, aby studentka UTB ve Zlíně Sára Šošolíková pořídila fotografie dětí navštěvující mateřskou školu a následně je využila pro potřeby své bakalářské práce s názvem „Výtvarné činnosti dítěte předškolního věku v Montessori mateřské škole“. U fotografií, ani jinde v bakalářské práci, nebudou uvedena jména dětí a jejich obličeje. Také nebude zveřejněno předškolní zařízení, ve kterém byly tyto aktivity realizovány.

Děti budou fotografovány v prostorách mateřské školy při výtvarných činnostech.

Ve Zlíně dne:.....

Podpis:.....